

SVAMPE

39
1999

SVAMPE er medlemsblad for **Foreningen til Svampekundskabens Fremme**, hvis formål det er at udbrede kendskabet til svampe, både videnskabeligt og praktisk. Foreningen afholder hvert år en række ekskursioner, svampeudstillinger, foredrag og kurser.

Indmeldelse sker ved at indsende 110 kr. (ved bopæl i udlandet 120 kr.) samt tydeligt navn og adresse til:

Foreningen til Svampekundskabens Fremme
Postboks 168
2670 Greve
Giro 9 02 02 25

SVAMPE udkommer to gange årligt, næste gang til august.

SVAMPE is issued twice a year. Subscription can be obtained by sending Dkr. 120 to:

The Danish Mycological Society
P.O. box 168
DK-2670 Greve, Denmark
telephone/fax: +45 4369 9802

Please give name and address clearly.

REDAKTIONEN

Jørgen Albertsen
Olsbæk Strandvej 71A, 2670 Greve
tlf. & fax: 43 69 98 02; e-mail: joergen_albertsen@fc.sdbbs.dk

Jan Vesterholt
Langelinie 37 st.tv., 7100 Vejle
tlf.: 75 72 02 80; e-mail: myco@vip.cybercity.dk

Mogens Holm
Primulavej 11, 5700 Svendborg
tlf.: 62 22 61 31; e-mail: mogens.holm@dadlnet.dk

Thomas Læssøe
Botanisk Institut, Ø. Farimagsgade 2D, 1353 København K.
tlf. 35 32 23 07; e-mail: thomasl@bot.ku.dk

Jens H. Petersen
Fuglesangsallé 88, 8210 Århus V.
tlf.: 86 10 00 96; e-mail: jens.h.petersen@biology.aau.dk

SVAMPE 39 er korrekturlæst af Steen A. Elborne & Betty Klug-Andersen og fotosat og trykt hos Skive Offset, Oddense.

Svampene i Skanderborg Dyrehave

Jens Mårbjerg

Skærmformet Stilkporesvamp ved foden af en Bøg. Foto Jens Mårbjerg.

Undersøgelsen af fungaen i Skanderborg Dyrehave har stået på i 11 år – fra 1986 til 1997 – og der er i alt registreret 881 arter. Den afsluttende rapport er publiceret i Østjysk Biologisk Forenings tidsskrift „Gejrfuglen“, 34. årgang, nr. 3, oktober 1998. En komplet artsliste er desuden lagt ind på Foreningen til Svampekundskabens Fremmes hjemmeside (www.mycosoc.dk).

Baggrund

Baggrunden for at undersøge svampelivet i Dyrehaven var dels personlig, dels faglig. Efter

nogle år med spisesvampe, fotografering af svampe, begynderundervisning og deltagelse i kursus for viderekomne fik jeg lyst til at målrette indsatsen. Det kan gøres på mange måder. De fleste kaster sig over en eller flere vanskelige slægter og fordyber sig i dem. Jeg valgte en lokalitet i bekvem nærhed af min bopæl.

Det er naturligt, at de fleste mykologer viser størst interesse for lokaliteter, der naturmæssigt på en eller anden måde adskiller sig fra det „normale“. Der er adskillige eksempler på arts-lister eller grundige undersøgelser fra sådanne

Jens Mårbjerg, Sneglebakken 5, 8660 Skanderborg, Jens_Maarbjerg@fc.skolekom.dk.

The fungi of Skanderborg Dyrehave.

The funga of Skanderborg Dyrehave was investigated during 11 years from 1986 to 1997. A total of 881 species were recorded. Mycologically, the most interesting parts of the forest are small areas with black mull where a number of *Lepiota* species etc have been found. Also the boggy areas with alder and birch have a large number of fungi, including several that are rare in Denmark.

Oversigtskort over Skanderborg Dyrehave. Det med sort indrammede område er omfattet af undersøgelsen.

steder: Jægersborg Dyrehave, Høstemark, Vorskø, de østjyske kystnære skove, Klinteskov på Møn, Suserup Skov, klitter, værdifulde overdrev etc. Men hvis der skal skabes et bredere billede af svampenes udbredelse, er det ikke uden betydning, at der også foretages undersøgelser af det, vi opfatter som ganske almindelige naturområder – f.eks. Skanderborg Dyrehave.

Formålet med undersøgelsen

Der gik en del overvejelser forud for en formålsformulering. Skulle alle slægter indgå, eller skulle jeg holde mig til de mere kendte og overskuelige? De fleste vil sikkert medgive, at selv en interesseret og til tider ivrig amatør kan løbe sig nogle gevaldige staver i livet, når det gælder artsbestemmelser inden for f.eks. de forskellige slægter af barksvampe og skivesvampe, slørhatte, blækhatte, trævlhatte, mørkhatte osv.

Her var Jan Vesterholt til stor hjælp. Han tilbød at bestemme arter fra vanskelige slægter ud fra herbariemateriale, gerne vedlagt et vellignende foto. Hvad han ikke selv kunne klare, ville han befordre videre til andre eksperter. Desuden ville han deltage i indsamlingsture i Dyrehaven. Lagde man hertil den hjælp, der kunne hentes hos de mykologer, der hver mandag aften deltog i foreningens åbent hus-arrangementer på Århus Universitet, skulle der være gode muligheder for at få sat navn på næsten alle arter. Herefter blev formålet:

- at registrere antallet af arter i en ganske almindelig østjysk skov, der ikke på forhånd så ud til at rumme særlige svampemæssige kvaliteter, og dermed øge den eksisterende viden om svampenes udbredelse i Danmark – lægge en lille brik til puslespillet.
- at finde ud af, om Dyrehaven indeholdt enkelte mindre eller større værdifulde områder, som eventuelt krævede særlig hensyntagen fra forstfolk eller skovgæster.
- at redegøre for forekomsten af spiselige og giftige svampe til gavn for de svampejægere, der ville benytte den endelige rapport.

Inddeling i lokaliteter

Da formålet var fastlagt, måtte det vurderes, hvor mange og hvilke lokaliteter Dyrehaven skulle opdeles i. Det enkleste ville selvfølgelig være at nøjes med en enkelt, nemlig hele Dyrehaven, og så ellers lave en artsliste med diverse

oplysninger. Den fremgangsmåde ville tilgodese formålets første punkt, men ikke de to andre, så den kunne ikke anvendes.

Da der findes gode skovkort over Dyrehaven, hvor den er delt ind i fire afdelinger, var det nærliggende at undersøge, om disse kunne være udgangspunkt for en inddeling. Den gik heller ikke, da biotoperne inden for hver af disse fire afdelinger er meget varierende med hensyn til både jordbundsforhold og bevoksning.

Hver skovafdeling er inddelt i såkaldte litranumre med ensartet jordbund og bevoksning af en enkelt eller ganske få træarter. En registrering ud fra litranumre ville have givet et meget præcist billede af svampenes fordeling, men alene mængden af numre – 86 i alt – gjorde en sådan fremgangsmåde helt uoverskuelig.

Der er tre forskellige jordbundstyper i Dyrehaven: Fugtig bund, almindelig muldjord og sandet jord. En opdeling i disse tre kategorier blev også overvejet, men opgivet på grund af den forskelligartede bevoksning inden for disse tre områder.

Det endte med otte lokaliteter, fem nord for

Skrænten ned mod den gamle søbund. Foto Jens Mårbjerg.

Det lave område langs Døj Sø er tidligere søbund og rummer mange interessante svampe knyttet til Birk og El. Foto Jens Mårbjerg.

Ellemoserne er værdifulde, og langs Døj Sø har Ellerørhat (*Gyrodon lividus*) et livskraftigt mycelium. Foto Jens Mårbjerg.

Birkemoseerne i Dyrehave er artsrige. Her ses birkemoseerne som vender ud mod Skanderborg Sø. Foto Jens Mårbjerg.

På bruskebolde kan man se Snyltende Rørhat (*Boletus parasiticus*). Foto Jens Mårbjerg.

hovedvejen og tre syd for. Fælles for dem alle er, at de hver især er forholdsvis homogene med hensyn til jordbund og plantevækst.

Registreringen

Herefter kunne registreringen begynde. På de mange ture i Dyrehaven har jeg straks noteret de svampe, jeg med sikkerhed kendte navnene på. Resten blev bragt med hjem til nærmere bestemmelse, og her har de gængse billedfugaer for svampespisere ikke slået til, men heldigvis udkom i 1990 Danske storsvampe redigeret af Jens H. Petersen og Jan Vesterholt, hvor man ved hjælp af nøgler kan finde frem til 2100 forskellige arter. Denne bog har været det vigtigste værktøj, når der skulle sættes navn på svampe. Bestemmelsen ved hjælp af nøglerne har været suppleret med et antal udenlandske billedfugaer – de danske rummer desværre for få arter. Hvilke bøger, man foretrækker, er en smags sag, men jeg har mest gjort brug af følgende værker: Svampar (Ryman & Holmåsén 1986), Pilze der Schweiz (Breitenbach & Kränzlin 1984-1995) og Mushrooms (Phillips 1981).

Når fundene var bestemt, blev de tørret og registreret i en database med følgende oplysninger: Videnskabeligt navn, dansk navn (hvis de havde et), delokalitet i Skanderborg Dyrehave, dato, årstal, økologiske oplysninger og fungariumnummer. Svampe, jeg ikke selv kunne bestemme eller var usikker på, blev sendt til Jan eller bragt til mykologerne i Århus.

I årenes løb har der været afholdt en del ekskursioner i Dyrehaven, hvor eksperters medvirken hver gang har øget artstallet væsentligt, ligesom skoleelever og deltagere i kommunens to årlige ekskursioner i Dyrehaven har bidraget.

Om Dyrehaven

Skanderborg Dyrehave ligger syd og sydvest for Skanderborg i nær tilknytning til byen. Det samlede areal er på 106 ha.

Mange danske skove ligger, hvor naturforholdene har gjort det urentabelt at opdyrke jorden eller lave byudvikling, f.eks. i stærkt kupe-rede områder. Dyrehaven byder ikke på de store terrænforskelle, og eksistensen af en skov på dette sted har været betinget af arealets udnyttelse som kongeligt jagtområde. Fra tidlig middelalder til 1767 har Skanderborg Slot i større eller mindre grad været benyttet som kongelig

residens, bl.a. af Frederik II og Christian IV, der begge var ivrige jægere.

Vækstvilkårene i Dyrehaven kan som nævnt inddeles i tre hovedtyper:

1. Almindeligt gode jordbundsforhold med rigelig forsyning af plantenæringsstoffer som almindeligt øst for isens hovedstilsandlinje. Vigtigste træart er Bøg.

2. Arealer med fugtig bund. De ligger ud til Skanderborg Sø og Sorte Sø og er et resultat af vandstandssænkninger i søerne. Vigtigste træer er Birk og El.

3. Områder med mager jord. De findes i den vestlige del af Dyrehaven (vest for en linie fra rensningsanlægget gennem 2 kilometerstenen og langs Rævediget til søbredden). Her er Gran og Fyr de vigtigste træer.

Bøg	51,8 ha *
Birk	13,1 ha
Eg	2,9 ha
El	1,8 ha
Andre løvtræer	3,6 ha
Fyr	9,6 ha
Rødgran	4,8 ha
Andre nåletræer	8,7 ha

Tabel 1: Træernes arealmæssige fordeling

*heraf 27 ha med træer over 150 år.

Ejendoms- og administrationsforhold

Dyrehaven er fredskov. Den ejes af Skanderborg Kommune, som er tilknyttet Århus Amts Skovdyrkerforening (småskovsforening). Driften forestås af skovrider Henrik Buhl i samarbejde med Materielgården. Driftsmål og -måde udformes af Skanderborg Kommunes tekniske udvalg i samarbejde med skovrideren.

Lidt historie

Hvis det historiske forløb kan være med til at belyse specielle forhold ved en lokalitet, er det relevant at beskæftige sig med det. Dette er i høj grad tilfældet for Dyrehavens vedkommende.

Ved ryttergodsauktionen i 1767 kom Dyrehaven i hænderne på prokurator Ulrik Chr. Tolstrup. Ifølge Videnskabernes Selskabs kort var Dyrehaven dengang noget mindre, og endnu i 1835 var der i skoven store, åbne landbrugsom-

råder, især vest for Rævediget.

Senere tilhørte Dyrehaven proprietær J.H. Jensen, som opførte gården Sølund i 1850. Den blev solgt til Åndssvageforsorgen i 1934. Samme proprietær interesserede sig for skovdrift og fik tilplantet åbne områder i skoven med nåletræ (i alt 11 ha), og desuden tilsædes flere hektar land med agern, som blev til en del af de nuværende smukke ege.

Omkring 1900 blev der gjort forsøg på at udtørre Sorte Sø ved hjælp af grøftedræning og vindmotor. Det mislykkedes heldigvis, men vandstanden blev lavere, og resultatet er blevet den tætte tagrørssump og nogle mindre områder med pile- og elletræer.

I Skanderborg Sø sænkedes vandstanden omkring 1938, og arealerne ned mod søen, som i dag mest er bevokset med Birk og El, blev taget ind under skovdriften.

Dyrehaven var i privateje indtil 1886, hvor byrådet købte skoven, som siden har været kommunalt ejet, dog med undtagelse af Sølund, der som nævnt solgtes fra i 1934.

Dyrehavens svampe

I sin bog *Svamperiget* diskuterer Jens H. Petersen (1995) anvendelsen af svampene som indikatorer for forskellige naturområders kvalitet. Afsnittet „Svampefund“ er grundlaget for vurderingen af Dyrehaven som svampelokaltet. Af hensyn til overskueligheden gennemgår Dyrehavens svampe ikke ud fra de før nævnte otte lokaliteter, men på grundlag af de svampefund de indgår i.

Bøgehøjskov på morbund

Dette svampesamfund findes i form af mindre områder spredt i bøgeskoven nord og syd for hovedvejen. De bedste felter ligger på den gamle kystskrænt ved Døj Sø, vest for Stadion og længst mod øst nord for hovedvejen. Her sker der kun ringe sammenblanding af plantemateriale og mineraljord, og stofomsætningen i jorden er lav. Det er et ganske karakteristisk svampesamfund med bl.a. de velkendte mykorrhizadannende slægter Slørhat, Skorhat, Mælkehat, Fluesvamp og Rørhat, men der er næppe arter, der entydigt definerer det.

Vurdering: Bøgehøjskoven på morbund rummer hvad man kan forvente af en sådan lokalitet, men udmærker sig ikke.

Bøgehøjskov på muldbund

Dette er den mest udbredte vegetationstype i Dyrehaven og dækker skønsmæssigt halvdelen af arealet – ca. 50 ha. Det er en vidt udbredt skovtype i det østlige Jylland og rummer et bredt udvalg af nedbrydere og mykorrhizadannere. Hvor bøgene står tæt og i læ, er der et tykt lag blade på den skyggede skovbund. Størstedelen af området udgøres af en lysåben skov, hvor en del af de gamle træer er væltet i storme med deraf følgende gode vilkår for buske og urter. Da jordbunden her ingen steder er særlig ler- eller kalkholdig, savnes de mere „ædle“ løvskovsarter fra slægterne Slørhat, Rørhat og Koral-svamp.

Da Dyrehaven ikke drives efter strengt forstlige principper, får bøgetræerne lov til at blive temmelig gamle. Svampe, der angriber og dermed svækker disse træer, har derfor gode vilkår. Mange af dem er i stand til at leve videre på stubbene, når træerne er væk, og kan altså leve både som snylttere og nedbrydere.

Tueporesvamp (<i>Grifola frondosa</i>)
Skærmformet Stilkporesvamp (<i>Polyporus umbellatus</i>)
Ræve-Spejlporesvamp (<i>Inonotus rheades</i>)
Kroghåret Spejlporesvamp (<i>I. cuticularis</i>)
Korkagtig Østershat (<i>Pleurotus dryinus</i>)
Almindelig Østershat (<i>P. ostreatus</i>)
Svovlporesvamp (<i>Laetiporus sulphureus</i>)
Oksetunge (<i>Fistulina hepatica</i>)
Kulskorpe (<i>Eutypa spinosa</i>)

Tabel 2: Eksempler på svampe, der vokser på stammer eller stubbe af bøg og eg.

Vurdering: Bøgeskoven på muldbund er ikke bemærkelsesværdig, selv om der er fundet mange arter (333 nord for hovedvejen, 329 syd for). De gamle træer og stubbe rummer mange arter, hvoraf en del er interessante.

Ellemose

Ellemoserne ligger på fugtig bund, bl.a. på den tidligere søbund. De bedste steder ligger langs Søstien øst for vandrerhjemmet og nær Døj Sø. Ellemoserne er samfund af Rød-El og er for hatsvampenes vedkommende domineret af arter, der danner mykorrhiza med El. Det drejer

På træstubbe kan man finde Nikkende Huesvamp (*Mycena inclinata*). Foto Jens Mårbjerg.

Kødet Stjernebold (*Gastrum triplex*) findes på frodig muldbund i „den gyldne trekant“ i Skanderborg Dyrehave. Foto Jens Mårbjerg.

sig om Elle-Skørhat (*Russula alnetorum*), Elle-Mælkehat (*Lactarius obscuratus*), Elle-Netbladhat (*Paxillus filamentosus*) og Ellerørhat (*Gyrodon lividus*), sidstnævnte har et meget livskraftigt mycelium ved Døj Sø. Forskellige arter af Knaphat (*Naucoria*) findes også, og på liggende og stående stammer af Rød-El ses Elle-Kulsnegl (*Camarops polysperma*), Elle-Spejlporesvamp (*Inonotus radiatus*), Smuk Rødblad (*Entoloma euchroum*) m.fl.

Vurdering: Dyrehavens ellemoser er værdifulde, fordi de rummer alt det, der skal være i en typisk dansk ellemose. De løftes opad på grund af de to gullistede arter Ellerørhat og Elle-Skørhat samt den rødlistede *Mycena picta*.

Pilemose

Pilemoserne ligger på den gamle søbund, hvor jorden er allermest fugtig og ofte oversvømmes om vinteren. De bedste krat er meget gamle og uforstyrrede og ligger nordligst ud mod rørskovene omkring Sorte Sø og langs Søstien længst mod syd.

De mest karakteristiske svampe her er vednedbrydere som Teglfarvet Labyrintsvamp (*Daedaleopsis confragosa*) og Tobaksbrun Ruslædersvamp (*Hymenochaete tabacina*). Jeg har forgæves eftersøgt Pilfinger (*Hypocreopsis lichenoidea*), Spidsskælhat (*Phaeomarasmium erinaceus*) og Pile-Mælkehat (*Lactarius aspideus*), som er indikatorer for særligt værdifulde pilekrat.

Vurdering: Pilemoserne i Dyrehaven er typiske uden specielt værdifulde svampearter.

Birkemose

Birkemose er den dominerende vegetations-type på den gamle søbund. Det største område findes i Dyrehavens sydlige del langs Søstien. Skoven er meget lysartet, nogle steder lysåben med undervegetation af f.eks. brombær eller græs. Desuden varierer fugtigheden meget fra sted til sted.

Artsdiversiteten er stor. Alene i den sydlige del er der fundet 404 arter. Almindeligt forekommende karakterarter er Birke-Skørhat (*Russula flava*), fire arter af Birke-Rørhat (*Lecaninum*), Brun Kam-Fluesvamp (*Amanita fulva*), Birkeporesvamp (*Piptoporus betulinus*) og den mørke form af Tøndersvamp (*Fomes fomentarius*). Både i den nordlige og sydlige del vokser

Nordisk Mælkehat (*Lactarius trivialis*). Prægtig Mælkehat (*L. repraesentaneus*), der er indikator for særligt værdifulde birkemoser, er ikke fundet.

Vurdering: Dyrehavens birkemoser er typiske danske birkemoser på bedre jordbund og værdifulde svampelokalteter med mange arter inklusive den sjældne Nordisk Mælkehat.

Nåleskov på mager bund

Nåletræsbeplantningerne ligger i den vestlige del af Dyrehaven, hvor jordbunden er ret sandt.

Syd for hovedvejen ligger den største sammenhængende bevoksning vest for Rævediget og består af Skovfyr. Her er ikke meget at komme efter, da skoven er meget lysåben med tæt undervegetation af bl.a. brombær eller høje græsser. Resten er gran spredt mellem løvtræerne på almindelig god muldjord. De fleste svampe er fundet på stubbe, i nåledække eller mos på steder, hvor træerne står så tæt, at buske og urter ikke kan trives.

Det mest interessante stykke er en ca. 50 år gammel rødgranbevoksning mellem Døjsvej og Vrold Østergård. Her er der i det tykke nåledække og i mosset fundet over 100 arter, hvoraf den mest interessante er Mørkprikket Sneglehat (*Hygrophorus pustulatus*), der hvert år dukker op i store mængder. Ellers er det især de mange nedbrydere, man lægger mærke til: bl.a. traghatte og 14 arter af Huesvamp (*Mycena*).

Vurdering: Dyrehavens nåleskovsbevoksninger er ikke bemærkelsesværdige.

Næringsrige områder, f.eks. vejkanter, små lysninger med Stor Nælde, aske/ege/birke/elleskov

Denne ikke særlig veldefinerede type svampesamfund består af mange små felter og tre større. De fylder arealmæssigt ikke meget, men har vist sig at være nogle af de mest interessante i Dyrehaven.

Da lokaliteterne er værdifulde, præciseres beliggenheden af de tre bedste felter.

1. Syd for hovedvejen i Dyrehavens østligste del ud mod Skanderborghus' store plæne. Her er en større nældebevoksning på fugtig bund afgrænset af blandskov på den ene side og plæne på den anden.

Oksetunge kan findes ved foden af Eg. Foto Jens Mårbjerg.

2. „Den gyldne trekant“ mellem kajakklubben og badeanstalten. Den ligger på overgangen mellem den fugtige birkeskov og den tørre bøgeskov. Eg dominerer på en dyb, sort muld med en underbevoksning af urter som Skvalderkål og Stor Nælde.

3. Mellem tennisbanerne og Lille Sø. Blandingsskov på fugtig, næringsrig bund med Ask, Birk og Rød-El. (Gul Anemone, Spring-Balsamin).

Jordbunden på denne lokalitetstype er sort muldjord, ofte fugtig, med spredte bevoksninger af bl. a. Stor Nælde og Skvalderkål. Der er en hurtig stofomsætning og sikkert et højt indhold af næringsstoffer (der er ikke taget jordbundsprøver).

Det er især parasolhattene, der springer i øjnene med 17 arter fordelt på seks slægter, heraf fire fra rødlisten og to fra gullisten. Flere af dem findes ikke kun ét sted, men må kaldes hyppige. Det gælder f. eks. Silkevid Parasolhat (*Sericeomyces sericifera*).

Ud over parasolhattene bemærker man flere mycelier af Kødet Stjernebold (*Geastrum triplex*), Dunstokket Posesvamp (*Volvariella hy-*

popithys) og Gyldenhat (*Phaeolepiota aurea*). Der er desuden fundet Gulstokket Skærmhat (*Pluteus romellii*), Vinrød Mørkhat (*Psathyrella bipellis*), arter af Tåreblad (*Hebeloma*), Trævlhat (*Inocybe*) mm.

Vurdering: Denne type svampesamfund er trods sin ringe arealmæssige udstrækning Dyrehavens mest værdifulde.

Bemærkelsesværdige arter

I Dyrehaven har Flemming Larsen i 1988 fundet en art fra kategorien truede arter, *Cortinarius subporphyropus*, der er den mindste danske knoldslørhat (*Phlegmacium*). Den omtales og afbildes i Svampe nr. 35 under rubrikken „Usædvanlige danske svampesamfund“. Her skriver Jan Vesterholt, at fundet i Dyrehaven er den første danske angivelse af denne art. Senere har Jan fundet den i Båstlund Krat nord for Billund og i Oleskobbel på Als. Normalt betragter man knoldslørhattene som indikatorer for værdifulde skovlokaliteter på rig bund, men denne art synes at foretrække udvasket morbund.

En sjælden, ikke rødlistet svamp fra Dyrehaven er skivesvampen Rødmende Læderskive

(*Ionomidotis fulvotingens*), der bryder frem i knipper på visne pilegrene. Den er kun fundet få gange i Danmark.

Slørhatten *Cortinarius helobius* er fundet på to lokaliteter i Danmark, den første sikre angivelse er fra Dyrehaven.

Samlet vurdering af Dyrehaven som svampelokalitet

Et af formålene med undersøgelsen var at registrere antallet af arter i en ganske almindelig østjysk skov. I tilsvarende danske undersøgelser overgås Dyrehaven i antallet af fundne arter kun af Jægersborg Dyrehave og Høstemark Skov. Et artstal på 881 må vel siges at være ganske tilfredsstillende.

Et andet formål var at finde ud af, om Dyrehaven rummede enkelte større eller mindre værdifulde områder, som eventuelt krævede særlig hensyntagen fra forstfolk eller skovgæster.

Hertil kan man bemærke at størstedelen af Dyrehaven er typisk østjysk bøgeskov, dog med en overvægt af gamle træer. Her findes, hvad man kan forvente. Da muldjorden ingen steder ligger på ler, savnes de mere „ædle“ bøgeskovsarter, f. eks. fra slægterne Rørhat, Slørhat og

Glat Ildporesvamp (*Phellinus laevigatus*) på en fældet birkestamme. Foto Jens Mårbjerg.

Koralsvamp.

De gamle bøgetræer rummer interessante trænedbrydende arter.

Dyrehaven udmærker sig ved at have nogle gode/meget gode elle- og birkemoser.

De mest værdifulde områder, „parasolhatte-lokaliteterne“, er små lysninger med bl.a. Stor Nælde, vejkanter og blandingssskoven bag tennisbanerne.

I de næste to afsnit undersøges, om der er grundlag for indgreb for at bevare de mest værdifulde lokaliteter i Dyrehaven.

Dyrehaven som rekreativt område og publikums eventuelle påvirkning af svampelivet

Dyrehaven er som en bynær skov sammen med søerne af meget stor rekreativ betydning for børn og voksne i Skanderborg og besøges af mange turister fra ind- og udland. For at tilgode publikums forskelligartede behov er der indrettet følgende faste anlæg:

Tennisbaner, fodboldstadion, skovrestaurant (kendt som Pølse Ras), søbadeanstalt, kajakklub, vandrers hjem, frihedsmuseum og festivalplads. Sidstnævnte er arealmæssigt vokset meget i de senere år. Den er anlagt i forbindelse med en gammel friluftscene og er en moderne videreførelse af den tradition, der startede med friluftsteater, politiske møder og fester. Festivalpladsen har nu bredt sig fra friluftscenen i en bred korridor helt ned til badeanstalten. Hvert år, når „Danmarks smukkeste festival“ slutter, lægges der grus ud på de mest fugtige steder, og de nedtrampede arealer sås til med græs, så området nu fremtræder som park. Svampene er stort set forsvundet her, men heldigvis hørte denne del af Dyrehaven ikke til de mest spændende. Særligt interesserede har første weekend i august lejlighed til at studere gærsvampenes eller rettere deres stofskifteprodukters virkninger og bivirkninger på den menneskelige organisme!

Vandrers hjemmet og kajakklubben ligger i det gode, lavtliggende birkeområde, men fylder kun en meget beskedent del af dette, så her er heller ingen konflikter. Det samme gælder for de øvrige faste installationer.

Som før antydet benyttes Dyrehaven flittigt af publikum: Der gås tur, luftes hund, joggles,

løbes orienteringsløb, leges, og der drives jagt et par gange om året. Som noget forholdsvis nyt er Skanderborg Sø blevet en magnet, der tiltrækker medefiskere fra fjern og nær. Det diskuteres i øjeblikket, hvordan det kommer til at se ud i fremtiden med denne omsiggribende aktivitet. De etablerede tagrørsfri huller til lystfiskerne er naturligt nok en torn i øjet på ornitologerne, og fiskernes forfodring øger søens forurening, men svampemæssigt har denne form for aktivitet næppe nogen betydning.

Sammenfattende kan det konkluderes, at det store befolkningstryk på Dyrehaven ikke er til gene for en god og varieret svampefunga, da folk som regel holder sig til det udmærkede sti- og vejssystem, der gennemvæver Dyrehaven. Som nævnt ligger de gode svampesteder i de våde områder og i lysninger og vejkanter, hvor der f.eks. vokser Stor Nælde. Sådanne steder får af gode grunde lov til at ligge uforstyrrede hen.

Driften af Skanderborg Dyrehave og dens indvirkning på svampelivet

Ifølge oplysninger fra skovrider Henrik Buhl og Knud Christensen fra Materielgården er formålet med Dyrehaven følgende:

Kommunens skove skal indgå som en del af kommunens friarealer og først og fremmest drives som lystskov, altså en skovform, hvor hensynet til de rekreative værdier prioriteres over det økonomiske udbytte. Også en lystskov skal passes forsvarligt, og man bør, hvor det er muligt, tilstræbe en kombination af rekreativt og økonomisk skovbrug. Der skal lægges vægt på, at skovene bevarer deres „skovpræg“ og ikke omdannes til park- eller forlystelsesanlæg. (Det var før festivalen kom til Dyrehaven!). Man ser med nogen bekymring på de store, gamle bøgebevoksninger, som snart vil forfalde. Skovenes løvtræspræg skal bevares. Der er tilfredshed med, at skoven benyttes meget af befolkningen, men man ønsker ikke at udvide publikumsfaciliteterne mere end højst nødvendigt.

Man tilstræber at lade skoven forynge sig selv i de lysbrønde, der opstår, hvor træer er faldet for storme eller fældet. Det har i visse mindre dele af skoven betydet, at Ahorn er under indvandring, hvilket især bemærkes i Dyrehavens østlige del i nærheden af Capri. Set med

svampeøjne er dette på langt sigt ikke særlig heldigt, da denne træart i modsætning til f.eks. Bøg ikke danner mykorrhiza. Desuden er Ahorn ikke en særlig god vært for danske vednedbrydende svampe, der ikke har haft så lang tid til at tilpasse sig den, da den ikke oprindeligt er vildtvoksende i Danmark. Heldigvis ligger Dyrehavens gode svampesteder som nævnt bl.a. i de lavtliggende, fugtige elle- og birkemoser, hvor Ahorn ikke kan klare sig, og som i øvrigt stort set får lov til at henligge som naturskov.

Dyrehavens daglige drift består først og fremmest i, at man fjerner stormfaldne træer og store grene, der kan være til fare for skovgæsterne. Det var ønskeligt, at forstfolkene lod flere af de væltede bøge ligge til gavn for småkravl og svampe.

På baggrund af det beskrevne ser det ud til, at Dyrehaven også i fremtiden kan være hjemsted for et artsrigt og varieret svampeliv.

Tak!

Følgende takkes for hjælp til undersøgelsen:

Jan Vesterholt, Jens H. Petersen og Christian Lange – igangsættere, inspiratorer, edb-hjælp, bestemmelser, ekskursioner mm.

Henrik Götzsche og Jørgen Albertsen – svampedyrbestemmelser og ekskursion.

Steen Elborne – ekskursioner og bestemmelser.

Klaus Bo Nielsen – trævlattebestemmelser.

Svampegruppen i Århus: Morten Christensen, Flemming Larsen, Ella og Poul Erik Brandt, Lise Samsø, Inga Bergholt m.fl.

Litteratur

Breitenbach, J. & F. Kränzlin 1984-1995. Pilze der Schweiz bd. 1-4. – Luzern.

Hübertz, H. & K. Raae 1979. Skanderborg kommunale Skove. Historie-registrering-planlægning.

Mårbjerg, J. 1998. Svampene i Skanderborg Dyrehave. – Gejrfuglen 34(3): 1-63.

Vesterholt, J. 1997. En ny dansk knoldslørhat Cortinarius subporphyropus. – Svampe 35: 55-56.

Petersen, J.H. 1995. Svamperiget. – Århus.

- & J. Vesterholt 1990. Danske storsvampe – basidie-svampe. – København.

Phillips, R. 1981. Mushrooms. – London.

Ryman, S. & I. Holmäsén 1986. Svampar. – Stockholm.

Biscogniauxia repanda

Den ret så spektakulære kulkernesvamp *Biscogniauxia repanda* (Fr.: Fr.) O. Kuntze er eftersøgt på talrige danske lokaliteter, men et positivt resultat forelå først i forbindelse med nordisk mykologisk kongres' tur til Kås Skov i september 1998. Selv her blev arten dog kun fundet på en enkelt gren, og materialet var desværre overmodent, men trods alt letbestemmeligt. Den nordiske udbredelse er blevet kortlagt i Granmo m.fl. (1989). Her blev der i den tempererede zone blot angivet en enkelt sydsvensk lokalitet, de mange øvrige fund er fortrinsvis hemiboreale. Det er således klart at vi ligger lige på kanten af artens udbredelsesområde. Den langt hyppigste vært er Alm. Røn med Elm som den næsthyppigste, men langt sjældnere vært. Et billede kan ses i fx Ryman & Holmåsens Svampar. Arten kendes let på det tykke, stærkt forkuldede fællesstroma med en tydeligt takket, opadbøjet kant. Sporerne er ellipsoidiske, brune med en langsgående spireslidse på begge sider af sporen, $10-15 \times 4-6 \mu\text{m}$.

Hermed kendes to arter af *Biscogniauxia* fra Danmark. Den første, *B. nummularia*, blev rapporteret i forrige nummer af Svampe.

MATERIALE: N-JYLL.: Kås Skov V for Skive, MH8175, 15.9.1998, på afbrækket rønnegren, J. Jeppson s.n. (C).

Thomas Læssøe & Jörgen Jeppson

Rustbæger – en sjælden forårsbebuder

Om foråret kan man være heldig at finde flere forskellige store bægersvampe blandt forårets første storsvampe, så som Sortbæger, Jadebæger, Pragt-bæger m.fl. En af de mere sjældne er den smukke Rustbæger (*Plectania melastoma*), der kun er kendt fra få lokaliteter i Danmark.

Rustbæger ligner meget den mere hyppige Sortbæger (*Pseudoplectania nigrella*) idet de begge er relativt store, sorte bægersvampe. Rustbæger adskiller sig dog fra Sortbæger ved sin smukke, rustfarvede yderside hvor Sortbæger er helt mørk.

Rustbæger bliver op til ca. 3 cm bred, tydeligt bægerformet med skinnende sort hymenium. Ydersiden er fint mørkfiltet og pudret af orange-farvede til rustfarvede korn, der opløses violet i KOH. Frugtlegerne er kraftigst farvede ved hymeniekanten, nedefter svagere og ved basis nærmest sort. Sporerne angives at være hyaline og ellipsoidiske, $23-28 \times 10-11 \mu\text{m}$ (Ryman 1979). Som de andre arter af bægersvampe, der kan findes om foråret, er frugtlegerne hos rustbæger meget seje og modner langsomt, hvorfor man ofte kommer til at samle umodent materiale.

Begge mine fund af Rustbæger er fra samme lokalitet, hvor den blev fundet siddende langs med liggende, i nåledækket halvt begravede grene af Alm. Ædelgran (*Abies alba*). Frugtlegerne var ikke decideret fastvoksede til grenen, men sad helt

Jörgen Jeppson, Bergkullevägen 448, S-461 67 Trollhättan, Sverige.

Morten Klamer, Botanisk Institut, Afd. for alger og svampe, Københavns Universitet, Øster Farimagsgade 2D, 1353 København K, e-mail: mortenk@bot.ku.dk

Christian Lange, Biologisk Institut, Afd. for Systematisk Botanik, Nordlandsvej 68, 8240 Risskov, e-mail: Christian.Lange@biology.aau.dk

Thomas Læssøe, Botanisk Institut, Afd. for alger og svampe, Københavns Universitet, Øster Farimagsgade 2D, 1353 København K., e-mail: thomasl@bot.ku.dk

Summary

Biscogniauxia repanda is reported for the first time from Denmark. It grew on its usual substrate, *Sorbus aucuparia* trunks and branches, in an ancient oak dominated woodland in NW Denmark.

A short presentation of *Plectania melastoma* is given. It is rare in Denmark, recorded from 10 localities all together. It is reported from *Abies alba* twigs in a rather calcareous area.

Three collections of *Marasmius anomalus* document the presence of this large spored *Marasmius* in Denmark. Two are from the driest part of Denmark (Samsø), where the flora is related to that of the steppes in SE Europe, whilst the third one came from a steep S exposed, calcareous grass-clad slope in N Jutland.

Coprinus hercules is reported for the first time from Denmark. Unlike previous records which all originated from lawns, the Danish material grew on composted *Miscanthus* in pots containing *Hedera*-plants. Kees Uljé kindly confirmed the determination.

Rustbæger (*Plectania melastoma*) fra Rubjerg Plantage, 15.5.1998 (CL98-013). Foto Christian Lange.

klart tilknyttet til denne.

Rustbæger er kendt fra 10 lokaliteter i Danmark, fordelt over det meste af landet. Heraf er tre af fundstederne fra efter 1980, og kun ved Rubjerg er den fundet flere gange på samme lokalitet. Den er rødlistet både i Danmark, Sverige og Norge. (Stoltze & Pihl 1998, Hallingbäck & Aronsson 1998, Bendiksen m.fl. 1997).

Svampens økologi er ret uigennemskuelig. Ifølge flere forfattere (Ryman & Holmåsén 1984, Benkert 1991) er Rustbæger kalkskyende, men flere af de danske fund er fra lokaliteter, der vurderes at være kalkprægede. Mine egne fund fra Vendsyssel er fra en lokalitet kendt for fund af mange arter, der regnes for kalkelskende: Firfliget Stjernebold, Jadebæger, Rodbæger, mange arter af Ørebæger m.fl. Det ser ud til, at arten er en sjælden nedbryder af småpinde og kviste af nåletræ og tilsyneladende ikke er specielt knyttet til bestemte jordbundsforhold. Benkert (1991) lister flere forskellige substrater for Rustbæger, såsom Blåbær, Hedelyng og Brombær, og den er angivet på Birk både fra Holland (Arnolds m.fl. 1995) og Sverige (Knutsson pers. medd.)

Det er svært at give en generel beskrivelse af hvordan man finder Rustbæger, da den jo er ret sjælden. Men måske s kyldes dens sjældenhed at der ikke er mange svampeinteresserede, der leder på egnede lokaliteter på det tidspunkt af året hvor Rustbæger er fremme. Vi har vel tendens til at pri-

oritere morkellokaliteterne om foråret? Mine egne erfaringer peger på at man skal lede på lokaliteter på ler- eller kalkbund med tætte, mørke nåletræsplantager med godt med liggende kviste. Men som tidligere nævnt er Rustbæger også fundet på andre substrater og jordbundstyper, så måske drejer det sig om at holde øjnene åbne efter de smukke rustfarvede bægersvampe i det tidlige forår.

MATERIALE: NØ-JYLL.: Rubjerg Plantage, Rævevej, på liggende gren af Alm. Ædelgran, 13.5.1989, leg. C. Lange (C); 15.5.1998, leg. C. Lange (CL-98-013) (C).

Christian Lange

Steppe-Bruskhat (*Marasmius anomalus*)

Denne meget storsporede bruskhat er blot fundet tre gange i Danmark, men har aldrig været rapporteret som forekommende i Danmark – bortset fra i de gængse bestemmelsesværker og i svamperødlisten, hvor den er anført som sårbar (V).

Arten er tilknyttet soleksponerede græslokaliteter. Det kan være steppeegne uden for Danmarks grænser, klitlavninger eller tørre skrænter. Netop fundene på Samsø i 1988 var ventet, da Samsø jo ligger midt i den tørre storebæltsregion, hvor også andre steppetilpassede svampe forekommer, ikke mindst inden for bugsvampene. Den blev fundet på et mindre græsareal ganske tæt ved færgen og igen samme dag ved kursuslejendommen Thomasmindede ved Nordby, men blev ikke genfundet

de følgende dage på tilsyneladende mere oplagte lokaliteter på øen trods ivrig eftersøgning. I begge tilfælde groede den tilsyneladende på græs. 1998-fundet blev gjort på en særdeles eksponeret afgræsset skrånning i sydenden af Klim Bjerg. Samtlige frugtlegemer var fasthæftede til harefæces. Blot en enkelt anden storsvamp var fremme på samme del af skrænten, nemlig Spinkel Melhat (*Clitopilus scyphoides*).

Arten kendes på den spinkle glatte stok og den ret lyse hat, men især på de meget store sporer ((12-)16-22(-24) × (3-)4-5(-6) µm). Antonín & Noordeloos (1993) anerkender også en var. *microsporus* (R. Maire) Antonín som har en anelse mindre sporer. Den antages at have samme udbredelse som hovedvarietetten. Antonín & Noordeloos angiver arten som værende hyppigt forekommende på kaninfæces, men ellers angives døde græsdele som det typiske substrat.

MATERIALE: NV-JYLL.: Klim Skov (Bjerg), græsmark sydøst for bjerget, 32VNJ1030, 16.9.1998, på harefæces, TL-5270 (C).- Ø-JYLL.: Samsø, Kolby Kås, 7.10.1988, S.A. Elborne SAE-1753 (C); Samsø, Thomasminde ved Nordby, 7.10.1988, TL-1801 (C).

Thomas Læssøe

Coprinus hercules – ny for Danmark

I forbindelse med et vækstforsøg i drivhus med vedbend (efeu, *Hederā*), hvor der blev brugt kompost fremstillet af Elefantgræs (*Miscanthus*) som dyrkningsmedium, fandt vi nogle små (1-2 cm høje) frugtlegemer af en blækhat i flere af urtepotterne. Blækhattene dukkede op efter ca. en måneds dyrkning, og frugtlegemer fortsatte med at dukke op de næste 14 dage. En nærmere undersøgelse afslørede, at der var tale om *Coprinus hercules* Uljé & Bas.

Coprinus hercules tilhører *Coprinus plicatilis*-gruppen (sect. *Pseudocoprinus*, subsect. *Glabri*), da både hat og stok er glatte. I denne gruppe er det den art med de bredeste sporer set fra enden (11,3-15,2 µm). Antallet af lameller overstiger sjældent 20, og dette sammen med hattens orange til rødbrune farve, der forbliver uændret længe, gør det måske muligt at bestemme denne art i felten. De andre *Coprinus*-arter i denne gruppe findes mest i græsplæner eller på skyggefuld nøgen jord. De almindeligste, Hjul-Blækhat (*C. plicatilis*) og Glat Blækhat (*C. leiocephalus*), har selv i små frugtlegemer mere end 24 lameller (Uljé & Bas, 1985). Den mindste art i gruppen, *C. miser*, findes kun på gød-

ning og har meget mindre sporer.

Denne art er ikke tidligere rapporteret fra Danmark og er heller ikke kendt fra kompost som substrat. Selvom vi har fundet *C. hercules* på kompost, er det næppe en næringselskende/ krævede art, idet den kun blev fundet i den mest kvælstoffattige af de anvendte komposter. Den er beskrevet fra Holland med enkelte fund fra Tyskland og De Kanariske Øer, hvor den er fundet i græsplæner (Uljé & Bas, 1985). Uljé og Bas (1985, 1988) angiver den som overset snarere end sjælden. Det tror vi gerne. Uljé takkes for at have konfirmeret vores bestemmelse.

MATERIALE: FYN: Årslev, urtepotter i drivhus med 6 måneder gammel kompost fremstillet af *Miscanthus*-strå, juni 1998, M. Klamer (C).

Morten Klamer og Thomas Læssøe

Litteratur

- Antonín, V. & M. E. Noordeloos 1993. A monograph of *Marasmius*, *Collybia* and related genera in Europe. – *Libri Botanici* 8.
- Arnolds, E., Th. W. Kuyper & M. E. Noordeloos (red.) 1995. *Overzicht van de paddestoelen in Nederland*. – *Wijster*.
- Bendiksen, E., K. Høiland, T.E. Brandrud & J.B. Jordal 1997. *Truede og sårbare sopparter i Norge – en kommentert rødliste*. – Oslo.
- Benkert, D. 1991. *Bemerkenswerte Ascomyceten der DDR. 12. Sarcoscyphaceae und Sarcosomataceae (Pezizales)*. – *Gleditschia* 19 (1): 173-201.
- Granmo, A., D. Hammelev, H. Knudsen, T. Læssøe, M. Sasa & A.J.S. Whalley 1989. *The genera Bisogniauxia and Hypoxylon (Sphaeriales) in the Nordic countries*. – *Opera Bot.* 100: 59-84.
- Hallingbäck, T. & G. Aronsson (red.) 1998. *Ekologisk katalog över storsvampar och myxomyceter*. – *Artdatabanken, SLU, Uppsala*.
- Ryman, S. 1979. *Svenska vår- och försommarsvampar inom Pezizales*. – *Svensk Bot. Tidskr.* 72: 327-339.
- Ryman, S. & I. Holmäsén 1984. *Svampar - en fält-handbok*. – Stockholm.
- Stoltze, M. & S. Pihl 1998. *Rødliste 1997 over planter og dyr i Danmark. Miljø- og Energiministeriet, Danmarks Miljøundersøgelser og Skov- og Naturstyrelsen*.
- Uljé, C.B. & C. Bas 1985. *Coprinus hercules*, spec. nov. – *Persoonia* 12: 483-486.
- & - 1988. *Studies in Coprinus-I. Subsections Auricomi and Glabri of Coprinus, section Pseudocoprinus*. – *Persoonia* 13: 433-448.

Anmeldelser

**Jacob Heilmann-Clausen, Annemieke Verbe-
ken & Jan Vesterholt: Mælkehatte.** Nordeuro-
pas svampe bind 2. Svampetryk. Medlemspris
198 kr.

Når man får et af Svampeforeningens ældre medlem-
mer, som altid har været fascineret af skørhattefamili-
en, til at anmelde en bog om mælkehatte, giver det
samme forudsigelige resultat, som hvis man beder pa-
ven om at anmelde Bibelen: Det er en god bog. Men
spøg til side: Dette er virkelig en god bog, som man
med stolthed tager i hånden.

Bogen er resultatet af flere års samarbejde mellem
én belgisk og to danske mykologer og giver en frisk
og udførlig beskrivelse af slægten mælkehat i Nordeu-
ropa. I alt omtaler bogen 97 arter, hvoraf de 71 kendes
fra Danmark. Til sammenligning kan nævnes, at J.H.
Petersen og J. Vesterholt: Danske storsvampe medta-
ger 68 mælkehattearter. Der er således tale om en be-
tydelig udvidelse, som utvivlsomt vil føre til, at mange
af de manglende arter i fremtiden bliver registreret
også her i landet.

Når man åbner bogen, er det første meget positive
indtryk det imponerende udvalg af farvefotografier til
illustration af de enkelte arter, i flere tilfælde endda
med flere billeder af samme art for at vise variationen.
En lang række dygtige fotografier har medvirket,
og det er ikke muligt at finde blot ét dårligt billede.
Selvfølgelig kan det blive lidt stereotyp, når alle foto-
grafier skal vise svampens overside, lameller, stok og
mælkesaft, men alligevel giver billederne et smukt
helhedsindtryk. Små indsatte billeder viser på ud-
mærket måde specielle karakterer. Svampene er des-
uden fotograferet i naturen, hvilket giver en god vej-
ledning i de enkelte arters økologi.

Lige så fremragende synes selve beskrivelsen af
arterne, herunder deres mikroskopiske karakterer, at
være. Hver beskrivelse afsluttes med en diskussion af
artens afgrænsning i forhold til nærtstående arter, og
bogen synes virkelig at give den behandling af slæg-
ten, som vi har savnet i mange år. Spredte forsøg i ef-
teråret på at anvende bogen til bestemmelse af
ukendte arter har for mig været helt tilfredsstillende.

Anmeldelsen her er alene af den danske udgave af
bogen, og jeg beklager at måtte gentage kritikken fra
omtalen her i bladet af seriens bind 1, Vokshatte. Det
burde være en hovedregel, at man aldrig benævner en
svamp ved det danske artsnavn uden samtidig i pa-
rentes at anføre det latinske. Som det er nu, tvinges
man til ustandselige opslag i registeret for at hente
den latinske betegnelse, hvilket hæmmer sammenlign-
ningen med udenlandsk litteratur betydeligt. Prøv
blot at se den udmærkede, alfabetiske liste på side 271

over de enkelte arters udbredelse. Hvor meget mere
anvendelig ville den ikke have været med det latinske
navn tilføjet? Og måske går vi for vidt, når vi vil give
alle arter danske navne. Er vi så meget lykkeligere,
fordi en arktisk og alpin art som *Lactarius dryadophi-
lus* på dansk skal hedde Fjeldsimmer-Mælkehat, på
norsk reinroserriske og på svensk grønlandsrisk. Re-
sultatet bliver, at man for hver svamp skal have flere
navne i hovedet. Men det er da selvfølgelig en trøst, at
vi kan beholde navnet Manddraber-Mælkehat, selv
om det latinske navn *Lactarius necator* skal erstattes
af *Lactarius plumbeus*.

Hvis de enkelte bind i serien Nordeuropas svampe
også fortsat skal udgives på dansk, er det nødvendigt,
at rigtig mange af foreningens medlemmer anskaffer
bogen og dermed støtter den hidtidige udgivelsespoli-
tik. Og man får jo da ikke at forglemme samtidig til en
rimelig pris en imponerende, fuldt moderne svampe-
bog at glæde sig over. Køb den!

Esben Dybkjær

**Finn-Egil Eckblad: Mykologiens historie i
Norge.** Soppkonsulenten A/S. Lyngveien 3,
1430 Ås. 64 s. Ca. 200 kr.

Jeg husker stadig indledningsforelæsningsen i faget
mykologi, da jeg studerede på Københavns Universi-
tet. Det var professor Morten Lange, der forelæste
over emnet mykologiens historie. Det foregik på et
materialhistorisk grundlag, og jeg var behørigt impon-
neret. Sagt på almindeligt dansk, så satte professoren
mykologiens udvikling i relation til samfundsudvik-
lingen, og der var ikke tvivl om, at der var en nær sam-
menhæng mellem de to. Morten Lange er i dag profes-
sor emeritus, og det samme gælder hans kollega
ved Universitetet i Oslo, Finn-Egil Eckblad. Gennem
årene har Eckblad skrevet flere bøger med svampehi-
storisk indhold, bl. a. om ændringer i Norges svampe-
flora i bogen „Soppgeografi“, og bogen „Sopp i Norge
før i tiden“. Nu har han udgivet en lille historisk gen-
nemgang af svampevidenskabens historie i bred be-
tydning i Norge. Der er tale om et lille blødt hefte,
nogle få millimeter større på hver led end et nummer
af Svampe. Det er illustreret med portrætter af myko-
loger og billeder fra de gamle svampeværker.

Eckblad har ingen hensigter om at demonstrere vi-
denskabshistoriske teser. Hans interesse ligger et helt
andet sted: han gennemgår de gamle svampeværker
for at se, hvad man kan læse ud fra dem om svampe-
nes udbredelse i Norge i tidligere tid. Bogens indhold
falder i fire dele: svampefloristik (31 sider), mykolo-
gisk mikrobiologi (fem sider), plantepatologi (tre si-
der) og madsvampesag og svampeforskning (to si-

der). Bogen er altså disponeret således, at jo længere ned mod nutiden, vi kommer, og des flere mykologiske værker, der er at omtale, des mindre omtale får de. Fremstillingen slutter omkring 1950, og der omtales ikke nulevende personer. Finn-Egil Eckblad har gennem en længere årrække leveret en række forskningsbidrag til Norges ældste mykologiske historie og har portrætteret mange af de tidlige bøger og forfattere i en række artikler. Det er her, hans interesse ligger, og det er her, bogen har liv og glød. Det er også den del af bogen, som har størst interesse for en dansker, da norsk og dansk mykologi var én og samme sag på den tid, idet Norge var en dansk provins fra 1536 til 1814. Videnscentret lå i København.

For den, der interesserer sig for morkler, er der en del at hente i heftet her. Den første norske svamp, der blev afbildet, var Kegle-Morkel i Flora Danica i 1761. Billedet er gengivet såvel i teksten som på heftets omslag. Men allerede i den næstførste gennemgang af svampe i Norges natur, danskeren Erich Pontoppidans „Det første forsøg paa Norges naturlige Historie“ fra 1752-53, nævnes „Skurve-Hatte eller Champignons“, herunder „Flue-Svamp“ og „de som tørres og sælges under Navn af Morkler, (. . .) hvilke af Liebhaveere søges og forsendes til andre steder.“ Der var altså ikke tale om, at befolkningen spiste dem selv – den slags var kun for fine folk inde i byen.

Fremstillingen kommer ikke meget ind på mykologernes liv, der nævnes kun en enkelt hustru, og der er ingen egentlige skandaler. Institutionerne, der finansierer svampeforskningen, nævnes i fremstillingen, men de får intet selvstændigt liv. Bogen slutter temmelig brat med en blank side, ærgerligt nok, da der godt kunne have været spundet en længere ende over temaet madsvampesag og svampeforskning. (Madsvampesagen i 1860'erne og fremefter var fagmykologernes forsøg på at lære landbefolkningen at spise svampe for at undgå at sulte – et specielt norsk fænomen?) Man ville da også godt have hørt endnu mere om den farverige Olav Sopp, som tog navn efter sit studieobjekt. Det nævnes, at udforskningen af storsvampenes forekomst og geografiske udbredelse ikke havde nogen grobund i det mykologiske forskningsmiljø i begyndelsen af 1900-tallet – men hvorfor? Faktisk stilles der kun ét videnskabshistorisk spørgsmål i bogen, nemlig det meget relevante: Når J.R. Wilse i 1779 kun har 24 svampearter på sin liste, hvorfor i alverden er den ene af dem så Nåle-Bruskhat, en lillebitte svamp? Hvad har han haft sin opmærksomhed rettet imod, når han var på svampetur? Eckblads svar virker overbevisende: sine svampebøger! Han omtalte kun de arter, som han kunne identificere ud fra den litteratur, han havde adgang til.

Som man kan forstå, er min eneste indvending mod denne bog, at teksten ikke er længere (litteraturlisten kunne med fordel have været skåret ned til en fjerdedel). Havde det f. eks. drejet sig om kunsthistorie, var der vel ikke blevet lukket for godteposen igen

så hurtigt. Men det gælder nok for beskæftigelsen med videnskabens historie generelt, ikke bare i denne bog, at den nære fortid, som har produceret umiddelbart genkendelige og anerkendelsesværdige publikationer, har vi ingen undren over for og ingen spørgsmål til, mens den fjerne fortid, som virker fremmedartet på os, bliver genstand for undren og udforskning.

Alt i alt en fin lille bog på for en dansker letlæst norsk, som forhåbentlig kan inspirere nogen til at skrive noget tilsvarende om mykologiens historie i Danmark!

Erik Rald

M. Candusso: *Hygrophorus s.l.* Fungi europaei 6. Libreria Basso, Alassio. 784 s. 1997.

Dette bind i den italienske serie af europæiske svampemonografier, *Fungi europaei*, er det flotteste og mest dybdegående i en række af behandlinger af forskellige svampeslægter, som – hidtil – alle falder inden for hatsvampene. Serien er med denne udgivelse nået til bind 6, og et syvende bind angives at være under forberedelse. Det er tykke, vægtige bind, som pynter i bogreolen, men som er ganske uegnede til at blive stukket i jakkelommen på ture i felten.

Serien har fra starten lagt vægt på helsides akvareller af så godt som alle arter, fuld citering af arternes latinske originalbeskrivelser og dokumentation af gruppens behandling gennem tiderne, bl.a. i form af gengivelser af gamle plancheværker. Dette bind handler om *Hygrophorus*, på dansk Sneglehat, men man skal lægge godt mærke til det „s.l.“ (sensu lato – i bred forstand), der står med meget små bogstaver efter slægtsnavnet. Den italienske serie arbejder nemlig ud fra det koncept, at hvert bind omhandler en enkelt af de slægter, som Elias Fries opererede med i 1874. Det betyder, at vi i dette bind ikke alene får behandlet sneglehattene (43 arter, fem varieteter og to former på 240 sider), men også vokshatteslægten *Hygrocybe* (59 arter, seks varieteter og én form på 345 sider). Derimod leder man forgæves efter slægterne *Camarophylloopsis* og *Dermoloma*, som i serien Flora agaricina neerlandica sammen med *Hygrocybe* udgør tribus *Hygrocybeae* i Tricholomataceae, hvilket hollænderen Eef Arnolds også gør opmærksom på i sit rosende forord til bogen.

Seriens bind er gradvis blevet mere og mere veldokumenterede og velinformerede, og dette bind er på niveau med de senere bind. Som noget nyt i serien er der ikke alene helsides akvareller af 73 arter og 7 varieteter bag i bogen, men der er også farvefotos af 102 af arterne placeret inde i bogen i beskrivelserne af de enkelte arter. Dette er en gevinst for bogen, da fotos og akvareller ofte kan supplere hinanden godt, når det drejer sig om at give et indtryk af arternes udseende. Det ville have været rart med henvisninger til fotografierne under artsnavnene sammen med tavle-

henvisningerne.

Akvarellerne er næsten alle malet af Ernesto Rebaudengo, som også malede en del af akvarellerne i seriens *Tricholoma*- og *Boletus*-bind. Han maler meget nøjagtigt, vellignende og pertentligt i en stil, der kommer fuldt til sin ret, når det drejer sig om trævlhatte (i Alessios bog), men som i denne bog får alle de slimede arter til at tage sig tørre og trådede ud. Farvefotografierne er gode, især imponerer ni billeder taget af A. Testi og gengivet i formatet 14 × 14 cm, men der er også billeder taget af David Boertmann, Thomas Læssøe og Flemming Rune i formatet 14 × 10,6 cm. Bogen er skrevet på italiensk, men indledningsafsnitene, også til sektioner og undersektioner, samt alle nøglerne, der går fra slægt til art via sektioner og undersektioner, er gentaget på dårligt engelsk (sektions- og undersektionsdefinitionerne er dog gentaget på fransk), hvilket er en hjælp til forståelse af artsbeskrivelserne, der desværre kun er på italiensk, ikke på engelsk som i seriens *Entoloma*-bind.

De mikroskopiske strukturer er fuldt beskrevet og fuldt dokumenteret gennem fremragende helsides stregtegninger af 109 af arterne i samme stil som seriens *Lepiota*-bind. Der er desværre ingen flersproget kortfattet gennemgang af de enkelte arters kendetegn anbragt lige over for de enkelte arters farvetavler som i nogle af seriens tidligste bind, hvilket gør bogen tungere at bruge for den travle svampebestemmer. Der er meget omfattende materialelister af de indsamlinger, som forfatteren har set, næsten alle fra Italien, hvilket giver bogen et noget lokalt italiensk præg. Listerne kunne, når nu serien kalder sig Europas svampe, med fordel have indskrænket sig til at omfatte det afbildede materiale eller en kollektion fra hvert land, og givet plads til flere gengivelser af vanskeligt tilgængelige originalplancher.

Candusso har korresponderet med flere nordeuropæiske vokshatteinteresserede, men alligevel mangler der helt uforklarligt fotos af arter som *Hygrophorus discoxanthus*, *Hygrophorus korhonenii*, *Hygrocybe radiata* og *Hygrocybe viola*. Candusso retter sig ikke efter nomenklaturreglerne der siger, at tidligere forfatters sprogfejl i navngivningen skal rettes i synonymlisterne, og han introducerer selv en række nye sprogfejl. Det skal hedde *Hygrophorus quercuum*, *Hygrocybe* sekt. *Chlorophanae*, subsekt. *Puniceinae*, subsekt. *Psittacininae*, og *Hygrocybe reae* var. *mitis*.

De arter, som han ikke selv kender, behandles mærkeligt nok temmelig forskelligt. *H. viola* er med stort, men uden hverken makro- eller mikrobilleder, mens omvendt *H. rhodophylla* er med småt, uden mikrobillede, men med en studeret kollektion og med et farvefoto. Det giver et flimrende billede af bogens opbygning, og det kræver meget omhyggelig gennemlæsning af diskussionerne af synonymer og former at sammenstille en liste over de europæiske arter af de to grupper ud fra bogen. Den er ikke brugervenlig! Der udnøgles varieteter, dog ikke *pratensis*. Synonymlisterne omfatter også fejlbestemmelser, varieteter og former, men er mangelfulde, f.eks. mangler *H. citrinofusca* og *H. spadicea* var. *albifolia* under *H. spadicea*.

Candusso er gennem sine studier kommet frem til en artsafgrænsning, der mere ligger på linje med den brede artsopfattelse, vi bruger i Danmark, Tyskland og Holland, end den snævre, som man bruger i Frankrig, f.eks. i Bons og Courtecuisse's felthåndbøger. Hvad sneglehattene angår, kan man bemærke, at *Hygrophorus cossus* regnes for en god art, forskellig fra *H. discoxanthus*, *H. aureus* for en god art, forskellig fra *H. hypothejus*, mens *H. carpini* og *unicolor* regnes for synonymer til *H. lindtneri*. Hvad vokshattene angår, kan man bemærke, at *Hygrocybe konradii*, *subglobispora*, *conicoidea*, *berkeleyi*, *fuscescens*, *coccineocrenata* og *perplexa* regnes for gode arter. *Hygrocybe acutoconica*, *irrigata*, *mucronella*, *murinacea*, *nitiosa* og *obrussea* anerkendes som de gyldige navne for de arter, der ofte kaldes hhv. *persistens*, *unguinosa*, *reae*, *nitrata*, *ovina* og *quieta*. Artsudvalget er for vokshattenes vedkommende det samme som i David Boertmanns bog om de nordeuropæiske vokshatte, dog portrætterer Candusso også *Hygrocybe ortoniana*, som Boertmann ikke omtaler (holotype fra Skotland).

Bogen er den hidtil bedste behandling af de europæiske sneglehatte og vokshatte, flot udstyret, men også dyr, lige som de andre bind i serien. (Svampe-tryks pris var ikke fastsat, da anmeldelsen blev skrevet.) Den er uundværlig for alle, der er seriøst sneglehatteinteresserede, vilde med vokshatte eller blot bemidlede bogelskere. Den er indbundet i et godt, kraftigt bind, der dog alligevel ikke kan holde til det italienske og det danske postvæsens ublidte behandling af den under forsendelsen.

Erik Rald

Nordisk hekseringstræf i Fredensborg

Børge Rønne

Den nordiske svampesamhørighed bliver endnu en gang bekræftet, da 37 deltagere fra den svenske, den norske og den danske heksering samles til en fælles week-end ekskursion i de nordsjællandske skove i dagene 2.-4. oktober 1998.

De er der, de kendte ansigter fra både det første hekseringstræf i Borås i Sverige 24.-25. august 1996 og fra det andet træf 12.-14. september 1997 ved Moelv i Norge, og det bliver til et varmt gensyn på Vandrehjemmet i Fredensborg, hvor både de 13 svenske, de 9 norske og de fleste af de 15 danske er indkvarteret.

Det svenske hold er ledet af Alf Nilsson, det norske, der har taget båden til København, af Hans Myhre, holdet fra Danmark af Bjørn W. Pedersen, Ballerup, der også har stået for det praktiske arrangement af træffet.

De første deltagere er ankommet til vandrehjemmet allerede fredag ved frokosttid, og det bliver til flere strejftog ind i Fredensborg Slots-park i løbet af eftermiddagen. Der bliver noteret en række svampe, hvorimellem en flot gruppe af den store champignon *Agaricus excellens* (intet dansk navn), en række vokshatte, en enkelt pæn Karl Johan, en Galderørhat samt en række andre almindeligheder. Benny Olsen står for fundet af en gruppe Håret Jordtunge (*Trichoglossum hirsutum*) – og endelig hjembringes et par flotte eksemplarer af Gyldenhat (*Phaeolepiota aurea*), det bliver til borddekoration ved fællesmiddagen i vandrehjemmets spisesal.

Træffets første ekskursion lørdag formiddag går til Jægersborg Dyrehave ved Rådvad. Som leder på samtlige ekskursioner har Bjørn klogelig sikret sig Erik Rald, hvis kendskab til de nordsjællandske skoves svampeflora i dag ikke overgås af mange, og det fører på denne tur bl.a. til betydelige fund af af diverse vokshatte (*Hygrocycbe*) på Eremitagens golfbane.

Det er i øvrigt bemærkelsesværdigt at konstatere, at selskabet består af svampefolk af me-

get fin iagttagelsesevne, idet der på trods af det ugunstige klima på tidspunktet, lang tørke og stiv blæst med yderligere tørke til resultat, bliver fundet mellem 90 og 100 arter – selv om landskabet egentlig ser helt og aldeles svampe-tomt ud.

Efter en hyggelig frokost i den varmende sol over Rådvads grønne plæne gennemgår Rald svampefundene, inden kursen sættes mod Gribskov nord for Nødebo. Også her synes meget magert med svampe – og alligevel bliver også her fundet op mod et hundrede forskellige arter, også adskillige nye for nordmændenes og svenskernes øjne. Ja, og selve de store bøgehal-ler er naturligvis et prægtigt syn for de gran- og fjeldvante skandinaviske svampevenner.

Medens kulden nu suser ind fra syd, gennemgår Rald også her de mange fund, – og så går det ellers „hjemad“ til en „festmiddag“ på vandrehjemmet – og en del elegante kjoler og slips ses også ved middagen. Vinen er nærmest til „butikspris“, og det bliver en animeret aften. Både Hans Myhre og Alf Nilsson møder op med herlige vennegaver, og Bjørn måtte stå for skud og tage imod, men må på grund af stemmesvigt overlade takketalen til Johan Meyer, der klarer den uforberedte opgave med humor.

Søndag morgen udtjekning fra vandrehjemmet, mod nord til Tisvilde Hegn. Stadig gråt vejr, endnu mørkere end lørdag, men alle fulde af iver og forventning. Forbi Sandflugtsmonumentet med de mundrette heksametre på både dansk, tysk og latin, gennem både løvskov og nåleskov, og endnu en gang lykkes det de trænede øjne at finde uanedede mængder af svampe frem, igen omkring et hundrede arter, om end ingen særlig sjældne for danske øjne. Bjørns bil må danne et „treffløjet“ bord for de talrige arter, og Rald repeterer kyndigt og præcist.

Efter frokosten ser nordmændene sig nødsaget til at melde afsked for at nå Oslo-båden betids. Det øvrige hold fortsætter til Store Dyre-

Erik Rald demonstrerer dagens svampefund i Rådvad.
Foto Anne-Grethe Meyer.

have med adgang fra Kirkelte. Vejret bliver endnu mørkere og tungere. Regnen truer.

Holdet fortsætter med utæmmet energi, og endnu nogle nye arter dukker op, ikke set tidligere under træffet. Den lille Hunde-Stinksvamp (*Mutinus caninus*) vækker lidt opsigt.

Så er det tid til afsked.

Regnen har nu sat ind, men det bliver til en hjertelig afsked med mange venlige ord, glade smil og „på gensyn“.

Et resumé for de tre dage? Men hvad var der egentlig af særlige fund?

Ikke meget at prale af – takket være den kun lille smule regn, der var faldet i ugerne forinden. Dog bør følgende arter nævnes:

Fra Jægersborg Dyrehave, lørdag formiddag,

Spids Nøgenhat (*Psilocybe semilanceata*), Korralpigsvamp (*Hericium coralloides*), parasolhat-ten *Macrolepiota konradii*, der ikke har noget dansk navn, og Cinnober-slørhat (*Cortinarius cinnabarinus*).

Fra Gribskov, lørdag eftermiddag, Plettet skørhat (*Russula maculata*), Skønfodet Rørhat (*Boletus calopus*), Skællet Mørkhat (*Psathyrella cotonea*), Gran-Tjæreporesvamp (*Ischnoderma benzoinum*) og Nordisk Bredblad (*Stropharia hornemannii*).

Fra Tisvilde Hegn, søndag formiddag, Støvende Kødporesvamp (*Oligoporus ptycho-gaster*), Citronbladet Skørhat (*Russula sardonia*), Marcipan-Skørhat (*R. grata*), Nålestribet Ridderhat (*Tricholoma virgatum*), Hvidfnugget Slørhat (*Cortinarius hemitrichus*), Brunporesvamp (*Phaeolus schweinitzii*), Svovlmælket Mælkehat (*Lactarius chrysorrheus*), Duftende Skælhat (*Pholiota heteroclita*), Gulfnugget Parasolhat (*Lepiota ventriosospora*), Grovporet Rørhat (*Suillus bovinus*), og Rosenrød Slimslør (*Gomphidius roseus*).

Og fra Store Dyrehave, søndag eftermiddag, Silkevid Rødblåd (*Entoloma sericellum*), Rødmende Trævlhat (*Inocybe whitei*) og Grenet Frynsesvamp (*Thelephora palmata*).

I øvrigt lutter velkendte ting. Generelt var der tilsyneladende dog tilfredshed med resultatet af de tre dages svampejagter. For de fleste var det alligevel nye og spændende jagtmarker at udforske, nye skove at opleve.

Det nordiske Hekseringtræf er slut for denne gang, men nye træf er allerede planlagt. Efteråret 1999 bliver det til et „Hexarium“ i Sverige, i år 2000 gentages det i Norge, og i år 2001 er Hekseringen i Danmark vært for det panskan-dinaviske „Hexarium“.

Svampefolk er nu noget specielt. De er både optimister, „opdagere“ og oplysningsfolk, og blot en enkelt ny svamp kan gøre dagen til en særlig oplevelse.

Trods det forholdsvis fattige opbud af svampe var der smukke lyspunkter ind imellem.

Slet ikke så ringe endda.

Svampeturen til Bornholm 1998

Børge Rønne

At svampeturen til Bornholm i skolernes efterårsferie 1998 ikke var nogen helt vellykket disposition, fremgik klart af turens udfald. Nok havde vi nogle uventede odds imod os med efteråret og kulden, der havde sat tidligere ind end ventet, men generelt ligger efterårsferien på et alt for sent tidspunkt til, at man forud kunne have gjort sig større forventninger. Nok blev der gjort en del interessante fund, men alt i alt svarede det samlede udbytte ikke helt til anstrengelserne og bestræbelserne. De større efterårsture bør nok lægges på det tidspunkt, som skønnes optimalt for svampene på stedet. Selvfølgelig fik vi det bedst mulige ud af turen, men tidspunktet var nu ikke det mest heldige.

De 30 deltagere fra København startede turen tidligt lørdag den 10. oktober, kørte med en overfyldt Bornholmerbus fra Københavns Hovedbanegård via Dragør-Limhamn til Ystad, havde en besværlig overgang til en overfyldt færge til Rønne, ankom planmæssigt til „Østersøens perle“ og blev transporteret med en lokal bus til Dansk FolkeFeries FerieCenter i Sandvig, lige nord for Hammershus – i de skønneste omgivelser.

Modtagelsen var ganske elskværdig – en flaske velkomst-rødvin og en æske chokolade modtog os i hvert af de velindrettede feriehus – i anledning af Dansk FolkeFeries 60 års fødselsdag den 17. oktober. Det satte straks stemningen i vejret, og den blev yderligere stimuleret af en lækker toretters middag i FerieKroen. Dermed var den gode og lune tone i centret lagt, og det må siges, at den holdt sig på toppen til sidste dags afslutningsfrokost og gjorde sit til, at hele turen føltes behageligt vellykket.

Søndagen havde vi til fri disposition, og da få strejftog i de nærmeste omgivelser viste en udpræget mangel på interessante svampe, blev de fleste enige om en turistudflugt til Bornholms vidunderlige nye kunstmuseum siden 1993 ved Helligdomsklipperne ved Rø, 5 kilometer nordvest for Gudhjem. Det var blæsevej, men det

klareste solskin, og det blev en fin oplevelse.

Frokosttiden tilbragte vi med en tur i den nærliggende Døndalen, som trods sin frodige og artsrige skov på fed og leret jord heller ikke førte til svampefund, og om eftermiddagen vendte vi tilbage til museets fernisering på særudstillingen „Bornholmske Efterårsstemninger“ – med tillæg af varm gløgg. En taxabus havde bragt os ud, og liniebussen på vejen hjem var fyldt. Aftenens festmiddag med rødvin i FerieKroen understregede Bornholms charme.

Mandag morgen indledtes den første større ekskursion i Rø Plantage, hvor Karen Nisbeth, Svaneke, havde fået stillet stedets solide jagt-hytte til disposition som fast station, og herfra udgik både formiddagens og eftermiddagens ture i fineste solskin.

Foreningens formand, Jørgen Albertsen og Jytte samt sekretæren Preben Graae Sørensen og Susanne Thorbek, havde nu sluttet sig til holdet efter andre ekskursioner i weekenden sammen med „Svampevennerne“, og de bragte nye erfaringer med sig om bornholmske svampefund.

Skoven virkede indbydende, og både formiddags- og eftermiddagstur gav et ganske pænt udbytte. Både i løvskov og i granskov var der pletvis en hel del svampe, men desværre oftest kun almindeligheder, og Okkergul Skørhat var den dominerende. Et par pæne Karl Johan'er, Stor Parasolhat og enkelte kantareller lavede op. Bedste fund gjorde Preben med Korallrød Huesvamp (*Mycena floridula*). Andre fund var Bævretand (*Pseudohydnum gelatinosum*), Cinnoberporesvamp (*Pycnoporus cinnabarinus*), Gylden Kam-Fluesvamp (*Amanita crocea*), Rødlig Okkerporesvamp (*Hapalopilus rutilans*), der i øvrigt blev fundet på alle ugens ekskursioner, Silke-Ridderhat (*Tricholoma columbetta*), Grå Slimslør (*Gomphidius glutinosus*), og Slank Snyltekølle (*Cordyceps ophioglossoides*) med sin uundgæelige „madmor“ Grynet Hjortetroffel (*Elaphomyces granulatus*). Et par

Støvende Kødporesvamp (*Oligoporus pycho-gaster*) dukkede ligeledes op.

Tirsdagens tur til Hasle Lystskov blev noget mere fornøjelig, idet den kraftigt mosklædte skovbund her og der gav en hel del arter, bl.a. pigsvampe og ikke så få kantareller.

Dagens højdepunkt var et flot eksemplar af Skællet Kødpigsvamp (*Sarcodon imbricatus*), men foruden en del af de tidligere nævnte arter blev også andre sjældne og interessante arter fundet: Kokosbrun Mælkehat (*Lactarius mammosus*), Nordisk Mælkehat (*L. trivialis*), Grå Ridderhat (*Tricholoma portentosum*), Brunrød Slimslør (*Chroogomphus rutilus*), Rosenrød Slimslør (*Gomphidius roseus*), Cinnoberbæltet Slørhat (*Cortinarius armillatus*), Cinnoberskællet Slørhat (*C. bolaris*), Skællet Støvbald (*Calvatia utriformis*) og Koglepigsvamp (*Auriscalpium vulgare*). Skovens rabatter syntes også givtige og gav bl.a. et hav af store Lærke-Rørhat. Også her havde Karen Nisbeth skaffet husly i en jagthytte, men det strålende solskin gav mod på at nyde frokosten udendørs. Optimismen kom til at præge denne dag. Formanden og sekretærens „hold“ forlod selskabet om aftenen.

Onsdag startede og fortsatte dagen igennem med tætte byger af regn, regn og atter regn. En del tog til Rønne for at opleve museer og andre seværdigheder, andre trodsede vejret med ekstra svampetur i de lokale områder, men der var ikke mange fund at lægge frem på aftenens udstilling og svampebestemmelse i „Sporvognen“ over spisesalen, bortset fra nogle store østershatte og Judasøre fra ture på Hammerknuden.

Torsdagens ture i Paradisbakkerne begyndte med sol, men sluttede med en kraftig og langvarig byge, der fik os til at krybe i ly i jagthytten, som Karen Nisbeth også her bekvemt havde fået stillet til rådighed. Alligevel blev det en af de mest givtige dage. Her blev bl.a. fundet – i alle former – en fluesvamp, som vi ikke mindes at have set på Sjælland, men som er velkendt af bornholmerne, Gråspættet Kam-Fluesvamp (*Amanita submembranacea*). Tillige fandtes Bronze-Rørhat (*Boletus aereus*) (bestemt af

Henning Knudsen efter hjemkomsten), og Benny kunne møde frem med den meget sjældne skørhat *Russula mustelina*, der dog også tidligere er fundet i denne skov.

Desuden blev Rosafodet Rørhat (*Suillus collinitus*) fundet for kun tredje gang i Danmark. Finderen var Leo de Jong, der også har æren af fund nummer to i landet, og som har stået fadder til det danske navn. Henny Lohse kunne fremvise et flot eksemplar af Blomkålsvamp (*Sparassis crispa*), og af mindre almindelige arter kan nævnes: Okkergul Fluesvamp (*Amanita gemmata*), Fløjs-Mælkehat (*Lactarius lignyotus*), Brunskællet Slørhat (*Cortinarius pholideus*) og Hvidbrun Sneglehat (*Hygrophorus olivaceoalbus*).

Fredagens tur til Almindingen var igen begrundstiget af klart solskin, og det blev en skøn tur i det karakterfulde og smukke landskab, men svampemæssigt blev det turens antiklimaks, vindblæst og tørt og kun få arter. Efter et tip fandt Bjørn Tueporesvamp (*Grifola frondosa*) ved foden af en eg, og Nisbeth kunne påvise, hvor flere svampe havde været. Den eneste af disse, der blev genfundet, var Oksetunge (*Fistulina hepatica*).

Endelig bør nævnes, at det, i den ellers svampefattige skov, trods alt også lykkedes at finde små sjældenheder som Svovlmælket Mælkehat (*Lactarius chrysorrhæus*) og Snyltende Rørhat (*Boletus parasiticus*) på Almindelig Bruskbold (*Scleroderma citrinum*).

Fredag aften havde alle skruet charmen i top til en herlig fest- og afskedsmiddag med en masse taler og en hel kurvfuld gaver til Bjørn og Annie for det vel tilrettelagte og fuldt klappende arrangement, en animeret aften i alle svampepeelers ånd, – og der blev tid til en sidste gennemgang af „dagens fund“.

Lørdag satte ruskevejret ind igen, og der blev lejlighed til endnu nogle småture, før vi i ro og mag kunne pakke sammen, nyde en opulent frokostbuffet i FerieKroen og ellers sætte kursen mod Ystadfærgen fra Rønne, endnu en gang charmeret af øens mange herligheder og med beundring over dens absolutte renhed – dens befriende mangel på graffitiens hæsliheder.

Symbolske svampesamlere

Morten Nørholm

Oprindeligt var denne artikel ment som en anmeldelse. Jeg havde fået et eksemplar af Politikens store svampebog fra en redaktør som vist forventede at jeg til gengæld skulle levere en anmeldelse af bogen for et syns skyld, for det var uden for den pågældende publikations fagområde.

Imidlertid blev jeg hurtigt færdig med at forholde mig loyalt kritisk til bogen; der var helt enkelt for mange forhold som irriterede mig. Eller rettere: der var for mange forhold som forekom paradoksale og som derfor råbte på en forklaring som ville ligge uden for rammerne af en anmeldelse. Samtidig slog det mig at det slet ikke er særlig enestående at bogen er både appetitlig, utilstrækkelig, flot, uanvendelig, omfattende, sjusket redigeret osv. osv., og at den sandsynligvis kan sælges alligevel.

Indledning

Boghandlerens hylder bugner i øjeblikket af natur/felthåndbøger

- som er illustreret så farvestrålende at de nærmest er uanvendelige til det deklarerede formål.
- som hylder en illustrationsmode hvor fritskrabede eksemplarer af fx svampe præsenteres på steril, snehvid baggrund, som om vi befandt os på en operationsstue.
- som er holdt i et helt ensartet udstyr hvilket viser hvordan udseende og udstyr prioriteres over indhold.
- som udgør danske versioner (inger) af internationale publikationer. Omkostningerne hertil kan holdes nede fordi illustrationsarkene kan trykkes i kæmpeoplæg, hvorefter forlaget i det enkelte sprogområde trykker teksten herpå.
- som når det skal besluttes fx hvilke svampe der skal omtales, tager udgangspunkt i det vilkårlige udvalg af billeder forlaget ligger inde med, i stedet for i den geografiske regi-

som bogen skal dække.

- som i og med det ovenstående bliver stedse mindre regionale, dvs. i stedse mindre grad henvender sig specifikt til ét geografisk område og i stedet sigter bredt. Det er imidlertid det samme som ikke at sigte.

Det ovenstående er skrevet for at understrege at „Politikens store svampebog“ (249 kr.) er et eksempel og at den udgør mit udgangspunkt for en kommentar til udbudet af og markedet for natur/felthåndbøger. Dermed er udgangspunktet for artiklen forholdsvis vilkårligt, og for så vidt kunne jeg lige så godt have behandlet „Politikens visuelle svampebog“, „Nordens svampe“, „Svampe – fra mark og skov til køkken“ eller en anden svampebog. Politikens store svampebog er et eksempel på en generel tendens, hvad enten talen falder på Politiken, Gyldendal, Lademann, Gad eller helt andre, inden- eller udenlandske forlag, og hvad enten der diskuteres natur/felthåndbøger, håndbøger som sådan, ordbøger, leksika, oversigtsværker eller jeg ved ikke hvad. Tendensen ser ud til at være den samme overalt. Og det er den tendens og de tilsyneladende paradokser der knytter sig til at bøgerne kan sælges på trods af eller på grund af manglerne, artiklen diskuterer/kommenterer. Det må nemlig ikke glemmes at ganske vist produceres bøgerne af store forlag med internationale aftaler – og de er meget handy som fjendebilleder – men det hele bæres oppe af at der også er både producenter og aftagere som er villige til at stå for fremstillingen henholdsvis vil købe bøgerne. For slet ikke at tale om anmelderne; det siges jo at dårlig omtale er bedre end slet ingen . . .

Samtidig er det vigtigt at understrege at selvfølgelig forekommer bondefangeri, men det er ikke mit ærinde, og i denne sammenhæng er det egentlig uinteressant. I stedet må man lede efter helt andre forklaringer på at bøgerne sælges og købes nærmest med henblik på ikke at blive an-

Morten Nørholm, Institut for Filosofi, Pædagogik og Retorik, Københavns Universitet, Njalsgade 80, 2300 København S.

vendt; som arbejdsredskaber er de ofte nærmest uanvendelige. Tilsyneladende spiller det dog ikke nogen nævneværdig rolle, fordi bøgerne sandsynligvis opfylder en helt anden funktion. I artiklen tager jeg et sociologisk udgangspunkt og forsøger at diskutere hvilket.

Politikens store svampebog som eksempel

Ved første øjekast er Politikens store svampebog en indbydende, omfangsrig, veldisponeret og moderne bog, men skinnen bedrager. Det er som om der er for lidt af alting. Eller rettere: der er for lidt af alle de ansatser til meget der er; bogen lover for meget, men løfterne bliver ikke indfriet:

- fotografierne er for små
- fotografierne viser for lidt eller intet af svampenes voksesteder
- tegningerne af „Voksemåde“ er alt for små (frimærkestørrelse)
- der savnes i meget udpræget grad stregtegninger af vigtige detaljer
- indledningen er for kort og alt for overfladisk
- der mangler en generel oversigtlig biologi (fx og især savnes beskrivelse af svampenes livscyklus/biologi)
- der findes intet stikordsregister til de generelle afsnit
- teksten er sat med for små typer.

Et mere grundlæggende problem med bogens illustrationer (fotos) er at der er alt for meget knald på farverne. Farverne er alt for mættede, hvilket ganske vist gør bogen mere indbydende i og med at billederne naturligt „råber højere“. Desværre gør disse forvrængede farver også at illustrationerne er mere eller mindre uanvendelige fordi farverne helt enkelt ikke ligner. Som eksempel herpå kan man pege på de nærmest selvløsende billeder af fx Cinnober-Vokshat (s. 105) eller Glimmer-Blækhat (s. 176). Faktisk skal man nærmest på forhånd vide hvad billederne forestiller, for at have en chance for at se det. Det burde vel snarere være omvendt, sådan at illustrationerne gav mig en information jeg ikke havde før.

Et af de anvendte piktogrammer forekommer også temmelig mærkværdigt: Svampenes

størrelse angives som en silhuet af svampen vist ved siden af omridset af en hånd. Ganske vist angives hånden størrelse i indledningen til 20 cm, men dels er der forskellige størrelser på hænder, dels var meget vundet ved blot at indsætte et centimetermål i den ramme der er omkring beskrivelsen af hver eneste art. Piktogrammet som er udformet som en håndflade vendt mod beskueren, minder om det der anvendes på fx byggepladser og som betyder „Adgang forbudt“. Dette forleder læseren til at tro at der her siges noget om at man skal vogte sig for svampen. I så fald skal man m.a.o. tage sig i agt for enhver af de svampe der beskrives. Som et kuriosum kan det desuden nævnes at fra gammel tid har det i vores kultur været tabubelagt at måle hænder; det varsler død. Om det passer, skal jeg lade være usagt, men sæt nu . . .

Et levn fra den engelsksprogede udgave er bogens oplysninger om nordamerikanske forhold. Ganske vist kan det da være interessant nok at læse om at nordamerikanske, oceaniske eller andre arter har etableret sig under danske forhold, men at læse om forvekslingsmuligheder med og mellem arter som kun findes på et andet kontinent er helt irrelevant; bagsideteksten siger at bogen er til „ . . . sikker bestemmelse af 500 danske svampe“. Af de arter der ikke findes i Danmark, men alligevel er med, kan nævnes Hvid Matsutake (s. 81) samt Perigord- og Piemonteser-Trøffel (s. 257 og 258); omtalen af disse arter burde i stedet henvises til Nouveau Larousse Gastronomique . . . eller til den længe savnede felthåndbog *Hvad finder jeg i køleskabet*.

Antallet af omtalte svampe med dokumenteret forekomst i Danmark reduceres således efterhånden til 425, og 425 er da mange, men det er ikke 500.

Mellem to stole

I 1983 skrev Henning Knudsen Politikens Svampebog, udgivet af Politikens Forlag i samarbejde med Foreningen til Svampekundskabens Fremme. Ved fremstillingen af bogen blev der meget logisk taget udgangspunkt i en diskussion af hvilke arter der ville være relevante for en dansk svampesamler. Den bog er en forbilledlig begynderfunga, og meget havde været vundet hvis Thomas Læssøe og Politikens Forlag havde lænet sig op ad denne udgivelse. Det-

te gælder fx hvad angår beskrivelsernes længde, måden udvalget af omtalte svampe blev foretaget, fotografiernes indholdsmæssige kvaliteter (hos Henning Knudsen er de taget på svampenes voksested), anvendelsen af stregtegninger osv. I særdeleshed var meget vundet hvis man i redaktionen af Politikens store svampebog havde skelet til Politikens svampebog hvad angår størrelsen af de anvendte fotos, af de anvendte typer i beskrivelserne osv.

I forhold til Politikens svampebog udmærker Politikens store svampebog sig stort set udelukkende ved antallet af omtalte arter. Det man kunne drømme om, er dog snarere en udvidelse af Politikens svampebog i stedet for dette lidt underlige konglomerat af det populære og det (kvasi)videnskabelige. Politikens store svampebog kan nemlig ikke hamle op hverken med Politikens svampebog (199 kr.) eller med Henning Knudsens mindre og knap så gode Politikens svampeguide (149 kr.), ligesom der allerede findes én mere omfattende, illustreret funga på markedet, nemlig Morten Langes Nordens svampe fra Gads Forlag. Sidstnævnte kom i 1996 som paperback i en andenedgave til kr. 138. Den kan også anbefales, for skønt også den lider under at illustrationerne er for små og tegningerne gammeldags, fungerer anvendelsen af fotos blandet med tegninger.

Symbolsk naturinteresse

Man kunne derfor undre sig over hvorfor Politikens Forlag udsender Politikens store svampebog. Det er nemlig ikke tilstrækkeligt blot at konkludere at skønt den ikke lever op til det forlaget siger om den, skal bogen nok blive solgt, og dermed at forfattere og producenter er onde og beregnende og at køberne er dumme uskyldigheder som bare bliver trukket rundt ved næsen. Dermed risikerer man nemlig samtidig at reducere menneskelige handlinger til noget der dybest set ikke kan forklares, dvs. til noget irrationelt. Dét er ikke tilfredsstillende, hvad man end måtte mene herom, for det spørgsmål der nemlig øjeblikkelig melder sig, er: i forhold til hvilken absolut rationalitet?

Et fingerpeg til forklaring af at bogen kan sælges på trods af (eller måske paradoksalt nok på grund af) sine lyder, fx de flotte farver, kan fås ved at anlægge en helt anden synsvinkel på udgivelsen af bogen og på det faktum at den

nok skal sælge, nemlig ved at behandle selve fænomenet „udgivelse af omfattende, men ikke rigtig anvendelige populariseringer af naturer“ . Som arbejdsredskab betragtet er der nemlig ingen tvivl om at Henning Knudsens Politikens svampebog er Thomas Læssøes Politikens store svampebog overlegen. Naturligvis med mindre der er tale om decideret systematiske studier hvor ingen af de nævnte bøger er tilstrækkelige. Det kræver desuden flere bestemmelsesværker, værker med flere oplysninger, med en større detaljeringsgrad osv., og det kræver at svampene indsamles og bestemmes hjemme. I det sidste tilfælde forekommer den fysiske størrelse af bestemmelsesværket underordnet.

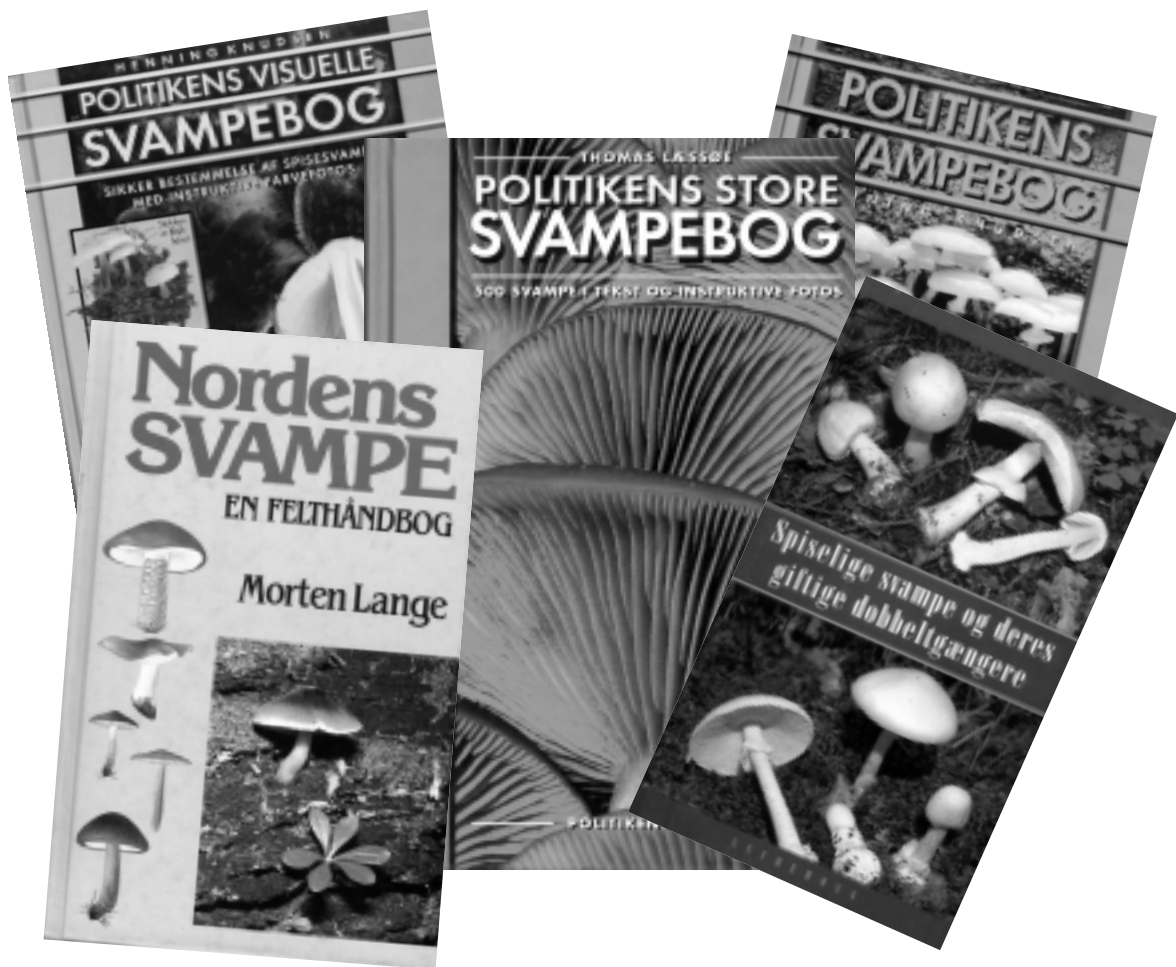
Politikens store svampebog dækker med andre ord et behov som i det mindste også, men måske udelukkende, kan beskrives som et symbolsk behov. For at blive anerkendt som interesseret i naturen er det tilsyneladende kun nødvendigt at udtrykke interesse herfor. Tilsyneladende er det ikke nødvendigt i praksis at have omsat ord til handling; at udtrykke intentioner er nok.

Symbolsk er ikke praktisk

Betegnelsen symbolsk signalerer at det træder i stedet for noget andet; dette andet er noget praktisk; en symbolsk naturinteresse træder i stedet for en praktisk naturinteresse. Samtidig afsløres det symbolske som sådan ved konfrontationen med det praktiske; det symbolske mesterskab afsløres som symbolsk ved konfrontationen med det praktiske mesterskab som er erhvervet praktisk og som er til stede i praktisk tilstand. Man kunne lidt mere populært (og unøjagtigt) beskrive det symbolske mesterskab som „indirekte“ og det praktiske som „direkte“.

Politikens store svampebog tilfredsstillende m.a.o. køberens behov for at kunne udtrykke naturinteresse, hvor en investering bestående i 249 kr., og 2 cm hyldeplads træder i stedet for en langt mere omfattende investering i et praktisk mesterskab, som til gengæld kræver at man begynder tidligt, selv bevæger sig ud i felten, dvs. rent faktisk investerer et stykke praktisk arbejde i at opnå en praktisk erfaring med svampene.

Det er den samme symbolske naturinteresse som næres af, betinger og forklarer at man på den kommercielle tv-kanal MTV – par excellen-

ce eksponent for en forbrugskultur – kan se miljøspots med et budskab om at af hensyn til miljøet/naturen skal forbruget sænkes, side om side med reklamer for cowboybukser og biler: for at være med på noderne er det åbenbart ikke alene nødvendigt at gå i de rigtige jeans, køre i den rigtige bil og se de rigtige musikvideoer. Paradoxsalt nok skal man også samtidig sænke forbruget. Eller rettere, for også her skal man anlægge en symbolsk synsvinkel: man skal udtrykke de rigtige holdninger til eller meninger om at sænke forbruget af hensyn til miljøet/naturen, holdninger der åbenbart tæller mere end de modsvarende faktiske handlinger; det er tilsyneladende vigtigere at sige at man gør noget end rent faktisk at gøre det.

Det er en sådan symbolsk naturinteresse der også kan signaleres gennem besiddelsen af Politikens store svampebog. Men uanset det faktum

at hver eneste køber sandsynligvis og naturligvis vil erfare det som om netop denne bog er nødvendig for hans/hendes svampeinteresse og er nødvendig for at komplettere hans/hendes svampebogsbibliotek, kommer bogen nok snarere til at stå på en centralt og strategisk placeret hylde for at signalere at her bor en videregående svampekender; anvendt til sit deklarerede formål bliver bogen næppe ret ofte.

Noget der også peger på bogens symbolske betydning, er det forhold at den danske oversættelse/versionering ikke er foretaget af den danske forfatter selv. Efter en periode ved Kew Gardens i London er Thomas Læssøe nu lektor på Afdelingen for Alger og Svampe ved Botanisk Institut, Københavns Universitet. Han er sandsynligvis en af Nordeuropas dygtigste mykologer, har tidligere medvirket ved et fortrinligt dansk bestemmelsværk og var således

et naturligt valg også til at stå for en dansk udgave. I det mindste havde han vel kunnet pege på en velegnet kandidat til opgaven. Men i modsætning til fx Mossbergs Den nordiske flora – oversat fra svensk og tilpasset danske forhold af nogle af dansk botaniks sværvgtere (Løjtnant & Feilberg) – er oversættelsen af Politikens store svampebog til dansk foretaget af Kent Havemann som i mykologiske sammenhænge er et ubeskrevet blad. Hans ikke-indgående kendskab til svampe (eller engelsk?) ses fx i omtalen af Violet Ametysthats potentielt høje indhold af grundstoffet arsen (s. 115). I Politikens store svampebog står der at svampen har et højt indhold af giftstoffet arsenik; på engelsk hedder såvel arsen som arsenik arsenic. Dette forhold springer især i øjnene fordi der tidligere i samme sætning står at svampen er spiselig. Det er ikke tillidvækkende.

Skønne spildte kræfter

Politikens store svampebogs største fortjeneste er at der er omtalt så mange arter samt forfatterens andetsteds dokumenterede store sagkundskab. Tilsammen kunne det have sikret en omfangsrig og god funga. I stedet er Politikens store svampebog blevet en art farvestrålende katalog over poetiske svampenavne – fortrinligt og meget anvendeligt når man forbereder sig til grillaf tenens svampe-namedropping. Men det er ikke lige hvad man har brug for når man ude i skoven eller hjemvendt efter svampeturen står med en ukendt svamp og vil vide hvad det er for én.

Den vigtigste indvending imod Politikens store svampebog er at den ikke opfylder et ønske om en udbygning/udvidelse af Politikens svampebog. Den erfarne svampesamler som Politikens store svampebog ifølge bagsideteksten henvender sig til, efterlades frustreret og lettere irriteret over at de mange løfter i forbindelse med bogen ikke indfries. De formulerede intentioner er for så vidt gode nok, men det bliver ved ansatserne, dvs. ved snakken om hvad bogen kunne have indeholdt. Desuden må man undre sig over den manglende omhu der er lagt i redigeringen af bogen; hvad enten aftageren er den erfarne eller den symbolske svampesamler, har man vel krav på et troværdigt produkt. Det bliver så meget desto mere ærgerligt fordi man egentlig gerne vil have det der tilbydes, men i stedet må lade sig spise af med en skueret.

Med andre ord er det virkelig påfaldende hvor store potentialer der forvaltes så forholdsvis dårligt, og måske er det værste at der overhovedet anvendes resurser på en bog som denne. Det siges ellers at en øget indsigt i naturens sammenhænge og mangfoldighed er en forudsætning for en øget ansvarlighed for miljøet, men det bliver næppe bedre i og med den øgede symbolske naturinteresse som bogen kan tages som eksponent for. Snarere tværtimod: efterhånden mener vi alle at vi gør noget, hvilket kan dokumenteres og sanktioneres fx ved besiddelsen af en bog som Politikens store svampebog. Når samtidig enhvers udsagn om egne meritter skal tages for pålydende, kan enhver, hver for sig, uanfægtet fortsætte som han eller hun plejer. Og ganske vist kan en symbolsk naturinteresse medføre konkrete resultater her og nu, men fordi kampen ikke står om naturinteressen som sådan, men derimod snarere står om de symbolske goder det giver at udtrykke den, er den dermed sårbar over for noget så vilkårligt som ændringer i mode. Dermed vil også de konkrete, praktiske miljøvenlige handlinger være sårbare over for og afhængige af modeluner.

Afslutning

Det ovenstående må dog ikke gerne læses som om jeg hovmodigt peger fingre, som om jeg mente at min naturinteresse er af den „rigtige” slags. Set fra et sociologisk synspunkt er en symbolsk naturinteresse nemlig hverken værre eller bedre end en praktisk; den er noget andet. Men det er naturligvis mere nærliggende at tage en diskussion som denne op i et forum hvor interessen for naturhistoriske og naturpolitiske diskussioner i forvejen er til stede. Men fordi publikummet for bøger som Politikens store svampebog sandsynligvis i højere grad findes i andre sociale grupperinger end blandt medlemmerne af Foreningen til Svampekundskabens Fremme, risikerer det alligevel nemt at blive læst som et indlæg i en diskussion om os og dem. Sådan er det ikke tænkt.

Analogt til ovenstående er det naturligvis også helt i sin orden at der fremstilles, sælges og købes billedbøger med mere eller mindre fantasifulde, farvestrålende fremstillinger af svampe fra nær og fjern; en art raritetsskabinet i bogform som naturligvis vinder ved at naturens egne, afdæmpede kulører bliver peppet op. Li-

gesåvel som de videnskabelige fungaer har sådanne bøger naturligvis deres berettigelse, og jeg skal ikke dømmе mellem dem hvad angår hvad der er rigtigt eller forkert. Det man imidlertid kunne drømme om var at begreberne ikke blev blandet så grundigt sammen, sådan at en funga blev kaldt en funga og en billedbog blev kaldt en billedbog. Skæg for sig og snot for sig. Men voksne mennesker køber nok ikke billedbøger, hvilket bringer os tilbage til forsøget på at forklare fænomenet.

Det er også vigtigt at gentage at jeg ikke ønsker at pege fingre ad et enkelt værk eller en enkelt forfatter. Politikens store svampebog var mit vilkårlige valg af udgangspunkt for en artikel, som sandsynligvis lige så godt kunne have handlet om nationalleksikonnet (som udtryk for valg af håndbøger), det faktum at økologiske varer stedse oftere sælges som luksusvarer (som udtryk for symbolsk naturinteresse) eller om noget helt tredje. Det jeg forsøger, er i stedet at antyde en sammenhængende forklaring på de tilsyneladende paradoksale forhold. At forklaringen ikke er lig med den udgave man kan få ved at interviewe de implicerede personer, er en af pointerne.

Hvis man er bekymret for miljøets tilstand, er det dog foruroligende at en del af forklaringen på disse tilsyneladende paradokser er at naturinteressen er symbolsk. Det er foruroligende hvis det der ellers tages som et udtryk for en stigende naturinteresse – et voksende marked for natur/felthåndbøger, hvor ingen tilsyneladende interesserer sig for hvad der er skæg og hvad snot – viser sig at være udtryk for noget helt andet. Med andre ord er det foruroligende når det symbolske forveksles med det praktiske, når fx en deklareret naturinteresse tages for pålydende og det siden viser sig at den er symbolsk. I sådanne tilfælde bliver konsekvensen let at man afstår fra at forklare det tilsyneladende paradoksale i de forhold man kan observere, som

andet end paradoksalt, fx at forbruget stiger samtidig med at en deklareret naturinteresse stiger. Dette er dog det samme som at man ingenting har forklaret, hvilket igen er udtryk for at man ingenting har forstået.

Politikens store svampebog er et symptom på en modetrend som bæres oppe af forfattere og producenter, sælgere og købere, anmeldere og læsere i fællesskab. Imidlertid er det også et knæfald for en forbrugerrisme hvor ting skiftes ud med nyt, blot fordi det nye er nyt, dvs. hvor nyt forveksles med bedre. At et forlag udgiver noget der kan sælges, kan man næppe bebrejde dem. Og at en dygtig fagmand mener at det er bedre at han skriver bogen end at en eller anden tilfældig nullitet gør det, er vel trods alt beroligende. Imidlertid kunne man forestille sig et andet scenario, nemlig at Thomas Læssøe og andre tilsvarende kapaciteter sagde fra over for projekter som dette og i stedet brugte kræfter på at overbevise forlagene om nødvendigheden af anderledes lødige projekter. Deres navne og titler lægger jo væsentligt til udgivelsens symbolske værdi; de garanterer lodigheden ligesom lodighedsstempling af ædle metaller. På samme måde kunne man også appellere til forlagene.

Er man en gang blevet bidt af svampenes forunderlige verden, kan Henning Knudsens Politikens svampebog være det første store skridt mod et større svampekendskab. Næste skridt er dog ikke Politikens store svampebog eller tilsvarende farvestrålende udgivelser. Det er snarere deltagelse i ekskursioner hvor man kan lære svampene at kende via formidling fra en kender. Senere kommer fx medlemskab af Foreningen til Svampekundskabens Fremme hvor man kan møde ligesindede. Enhver erfaren svampesamler ved dog nemlig af egen erfaring at kendskabet til svampene er resultatet af en stor praktisk arbejdsinvestering og erfaring i felten. Det kan ikke læres ved at sidde ved et skrivebord og læse i en billedbog.

– at en 8 cm stor champignon under gunstige forhold er i stand til at frigøre 40 millioner sporer til luften pr. time. Det betyder, at den samlede sporeproduktion fra et enkelt frugtlegeme når væsentlig over en milliard. Ligger sporerne ved stuetemperatur i en vindueskarm ubeskyttet for sollys, bevarer de spiringsevnen i op til 6 år, og man har rapporter, der viser, at ved lave temperaturer i mørke bevares spiringsevnen helt op til 30 år. Den engelske champignonekspert Peter Flegg påpeger i en artikel om champignonernes sporer, at 0,0001% af sporerne er potentielt befængt med virus, der kan gå til angreb på svampene, hvis de får frit løb. Derfor er det helt afgørende, at hygiejnen i champignongartnerierne er i top (The Mushroom Journal 580, maj 1998).

– at amerikanske forskere har udviklet en ny metode til at øge den biologiske mangfoldighed i skovene ved hjælp af svampe. Mange fugle, krybdyr og små pattedyr holder til i syge og døende træer, og da det i mange år har skortet på dens slags i de effektivt dyrkede skove, er man nu begyndt at lave dem systematisk. Man slår dog ikke blot træerne ihjel ved at skære en rille i barken hele vejen rundt eller ved at sprænge toppen af, men indopererer i stedet små trædyveler inficeret med sterile kulturer af trænedbrydende svampe. I Oregons lærkeskove har man anvendt Fyrre-Ildporesvamp (*Phellinus pini*) og Randbæltet Hovporesvamp (*Fomitopsis pinicola*), som begge angriber træernes kerneved og kun slår dem langsomt ihjel. Forsøg har vist, at sådanne svampeinficerede, men stadig levende træer huser dobbelt så mange spætter som træer, der har fået sprængt toppen væk (New Scientist, nov. 1997).

– at verdens antagelig største champignondyrkermesse afholdes hvert andet år i Holland. Den kaldes „Champignondagen“ og løber over tre begivenhedsrige dage. Senest løb den af stablen i maj 1998 i Maastricht. Den er blevet et tilbagevendende tilløbsstykke med næsten 100 udstillere fra hele verden og mere end 5000 besøgende (Mushroom Information 15 (1-3), jan.-mar. 1998).

– at Europakommissionen har øget kontrollen med svampe, der kommer fra Østeuropa, for at hindre import af kantareller og rørhatte, der er radioaktivt kontaminerede efter Tjernobyl-ulykken. EU-landene har sat en grænse for radioaktivitet i svampe ved 600 Becquerel pr. kilogram, og i oktober 1998 kom det frem, at denne grænse gentagne gange er blevet overtrådt. Det er især Hviderusland, Ukraine, Polen, Litauen og Rumænien man nu holder et vågent øje med. Disse lande har selv en meget streng kontrol med svampe, der bringes til torvs på lokale markeder, men åbenbart finder små og store partier vej til Vesteuropa, hvor man ikke tidligere har været så opmærksom på problemet. Den radioaktive forurening efter Tjernobyl består fortrinsvis af radioaktiv cæsiumbromid, der er bundet i jordbundens øverste organiske lag og let optages af hatsvampe. Derfor er svampeplukning helt forbudt i store dele af Hviderusland og Ukraine omkring Tjernobyl (The Mushroom Journal 586, nov. 1998).

– at Chiquita-koncernen, der i Danmark er mest kendt for handel med bananer og andre frugter fra de varme lande, er blandt verdens største champignonproducenter. I Australien ejer Chiquita fem kæmpestore champignonfarme med 850 ansatte og en månedlig produktion på over 1000 tons champignons. Dermed er Chiquita langt den største champignonproducent på den sydlige halvkugle (The Mushroom Journal 586, nov. 1998)

– at honningbier i mangel af pollen godt kan finde på at samle ukønnede svampesporer af *Neurospora* og forskellige rust- og skimmelsvampe i stedet. Bierne bruger pollen og svampesporer som proteinholdig føde for deres larver. Kemiske analyser viser, at *Neurospora*-sporer indeholder ca. 26% protein, mens det tilsvarende gennemsnit for 277 slags pollen er ca. 24%. Bierne har dog sværere ved at få øje på kolonier af *Neurospora* end på farvestrålende blomster, så derfor opsøger de som regel kun store, iøjnefaldende kolonier, f.eks. på store områder med slam spredt som gødning i skovbunden (Mycologist 12 (4): 154, nov. 1998).

Slørhattekongressen i Arbois 1998

Ved årets slørhattekongres som blev afholdt i den lille midtfranske by Arbois, var antallet af danske deltagere forøget med 100% i forhold til kongressen i Sverige året før – nemlig fra to til fire personer.

De to kongresser kom på en lærerig måde til at afspejle mange forskelle i nordeuropæisk og sydeuropæisk opfattelse og tankegang. Kongressen i Sverige var velorganiseret til mindste detalje, og der var arrangeret fælles indkvartering og samlet indtagelse af alle måltider til fremme af det sociale samvær. Det savnede man i Frankrig hvor det hele var mere præget af gallick *laissez faire*-mentalitet. Begge steder var der et meget stort og fortræffeligt arbejds- og udstillingsrum, men medens det tekniske udstyr i Sverige var upåklageligt, var det i Arbois yderst beskedent. Udstillingsbordet var ikke organiseret efter underslægter etc. som i Sverige, og bestemmelsen af de fremlagte svampe var i øvrigt ikke altid helt pålidelig. En del foredrag og diskussioner blev annonceret sent og upræcist eller blev aflyst.

Det fremragende billedværk *Cortinarius Flora Photographica* prægede i meget høj grad kongressen i Sverige, dets forfattere var mødt talstærkt op og kunne repræsentere den "nordiske" artsopfattelse som værket er eksponent for. Disse forfattere glimrede i år ved deres næsten totale fravær, og derved gik vi glip af mange diskussioner som nok kunne have været udbytterige, også for tilhørerne.

En ting var en ubetinget succes: svampene! Arbois ligger i Jurabjergene 50 km syd for Belfort. Området er klimatisk og jordbundsmæssigt begunstiget i mykologisk henseende. Klimaet er varmt uden at være solsvedet som Middelhavsegnene, nedbøren er rigelig at dømme efter den frodige vegetation, og jordbunden er kalkrig. Knoldslørhattene som man herhjemme finder i begrænset mængde, vadede man nærmest i. Man oplevede ikke bare at se, men selv at indsamle ekstremer som den underskønne, blå Indigo-Slørhat (*Cortinarius terpsichores*) og den voluminøse Kæmpe-Slørhat (*C. praestans*). En oplevelse var det også at se en ædelgranskov hvor hele skovbunden var bogstaveligt talt gule-rodsfarvet af Laksefarvet Mælkehøhat (*Lactarius salmonicolor*).

Skulle nogen på gennemrejse komme igen-

nem Belfort i svampetiden, kan det anbefales at tage en afstikker på et par kilometer ud til skovområderne i byens udkant (hvor også Morten Christensen har samlet ind som nævnt i dette nummer af *Svampe*). De er ikke umiddelbart charmerende, temmelig nedslidte, men der venter mykologiske oplevelser.

Mogens Holm, Tobias Frøslev
og Thomas Nedergaard

Bøgehøhat – en ny dyrket svamp i handelen i Danmark

Mange svampeinteresserede vil sikkert have bemærket en ny svamp på supermarkedernes grøntsagshylder i den senere tid. Dens handelsnavn er „Bøgehøhat“, men ved opslag i de almindeligste danske svampebøger bliver man ikke klogere på svampens identitet. Ikke engang foreningens store oversigt over „Danske svampenavne“ fra 1985 nævner en svamp af dette navn.

FDB oplyser imidlertid at det drejer sig om en svamp med det latinske navn *Hypsizygus marmoreus*, og Karen Husted, som sammen med sin mand dyrker svampene i Skals Ådal nord for Viborg, oplyser at det drejer sig om en træboende svamp der stammer fra Asien. På engelsk kaldes den ifølge Karen Husted for „Beech mushroom“, og da den dyrkes på bøgetræ, er navnet „Bøgehøhat“ måske ikke noget helt dårligt valg.

Bøgehøhatene forhandles af FDB, og sammen med svampene udleveres en lille brochure med syv opskrifter på hvordan de kan bruges i madlavningen. En prøvesmagning giver indtryk af en svamp med en mild, champignonagtig smag og en behagelig, nærmest sprød konsistens.

Hans Strandberg

Nordjylland

Det længste efterår i mands minde oplevede vi i 1998, sommeren varede ca. én uge, og alting var af lave. Undtagen sæksporesvampene, de boltrede sig som aldrig før.

Det tidlige forår var inden for normale rammer, med fine, lækre Fløjlsfod og Judasøre, der hverken var frosne eller indskrumpede, der var noget til wokken og de kinesisk inspirerede ting. Senere i april og maj fik vi mørkler som sjældent set, bl.a. den 24. maj på kridtbakkerne nord for Aalborg. Mørklerne (*Morchella esculenta*) målte mellem 20 og 28 cm. En sjov ting fra samme tur var en art på Følfod (Aage P), endnu ikke rigtig bestemt (svampen, altså). Der var rimelige mængder af Vårmusseron i kratområderne, især omkring idrætsanlæg har arten slået sig fast, lige uden for det kunstgødede område.

Maj leverede de første kantareller samt Sommer-Rørhatte, en noget usædvanlig og tidlig forekomst. Specielt på Livø var der Sommer-Rørhatte i perioden 26. maj. til 6. juni. I juni så vi noget, der ellers kun ses i Østeuropa: boder med kantareller langs vejene, 100 g for 10 kroner hvis man var heldig og ikke selv havde fundet nok, men det var nemt, specielt i Hanherred.

Skæv var sæsonen: Tragtkantareller (*Cantharellus tubaeformis*) dukkede frem og var klar den 28. juli. Ravsvampe og Æsel-Ørebæger stod midt imellem. Slank Snyltekølle gjorde sig bemærket overalt langs stierne i de magre, sandede skove, med Hjortetrøfler nedenunder. I Hammer Bakker var snyltekøllen den talrigeste svamp i de to sidste uger af juli. Bestøvlet Tragthat (*Clitocybe alexandri*) kiggede frem, der går ca. 7 år imellem.

Men totalt set var Okkerkul Skørhat den dominerende art året igennem med stabile forekomster fra 1. juni til 1. november. Galde-Skorhat fulgte godt med og blev sågar plukket i desperation over de manglende rørhatte i juli, august, september – man ventede i længsel på Karl Johan, fryserne var tomme, og de sædvanlige 40 kilo skulle klargøres. Men vi kom til at vente forgæves. Sæksporesvampene blev derimod ved med at levere små overraskelser og sjove studieobjekter, underlige kantareltyper, der må afvente vinterens undersøgelser.

En ekskursion til Oksholm Skov på Øland blev kaotisk, fordi en emsig journalist på tv gjorde turen til en åben ekskursion. Vi klarede sagen, men fik intet ud af turen selv, alle hardcore svampefolk i region nord måtte stille som guider for forventningsfulde begyndere. Forhåbentlig bliver det til et par nye medlemmer alligevel. Foranderlig Skælhat reddede det kulinariske, men det er problematisk at sortere skidt og kanel, når turisterne står med deres papkasser.

På den positive side står overdrevssvampene: i august gode vokshatte af enhver art, boomet holdt indtil medio september, hvor vor tur i Rold Vesterskov gav en del vokshatte at kigge på. Mange deltagere var der også i Grindstedhallen den 4. oktober, hvor vi havde indendørs udstilling og rigtig mange besøgende. Vor nye heksering HBH, Hammer Bakker Heksering, samt Henning hjalp til. Men der var stadig ingen volumen i forekomsterne.

Året ebbede langsomt ud, en stor skuffelse både for artjægere og madsvampesamlere. Gransvovlhat bar året ud med pænt fremmøde den 1. december. Vi takker og håber på bedre i 1999.

Mens vi venter kan vi tilberede:

Hammerguf

4 personer

Tilbered 4 kurve af filodej – opskrift på pakken. 8 x 8 cm indvendigt mål.

Varm 1 deciliter jomfruolivenolie på panden, riv to fed hvidløg deri.

Rist 12 papirtynde skiver Spiselig Rørhat næsten sprøde deri, læg til side.

Vend 8 skiver fersk roget laks i olien i ca 1/2 sekund.

Læg svampe og laks lagvis i filokurvene. Salt og peber efter smag.

Hæld en snaps sød sauterne i hver, pynt med rigeligt brøndkarse.

Drik sauternen til. Eller skift sauternen ud med champagne.

Ole Faaborg

Østjylland

De østjyske aktiviteter var i 1998 som sædvanligt godt spredte, både hvad angår emner og lokaliteter, måske lige på nær de sydlige dele (det vil primært sige Vejle-området). Et par af vore aktive medlemmers bosættelse i Randers har sat sig spor

Jens Mårbjerg og Poul Erik Brandt på knæ for at fotografere stenmorkler på foreningens forårstur til Emborg Vestermark – i baggrunden Ella Brandt, Pia Boisen Hansen og Tobias Frøslev. Foto Jan Vesterholt.

i aktiviteten i dette område.

Ud over årets ture, der omfattede de fleste klassikere: forårsture efter både stenmorkler og „rigtige“ morkler, forsommeretur efter de første mykorrhizadannere, traditionelle spisesvampeture og ture efter specielle ting og sager, bød året også på „fyraftenture“ året rundt. Disse småture til lokaliteter i nærheden af Århus har ligget i forbindelse med mandagtaftensmøder og været en rimelig succes, selvom de ikke er overrendt. Ordet overrendt kan man vist kun bruge om morkelture – der til gengæld også er det! Bare ordet morkler står nævnt i annonceringen, møder folk op i hobevis med kurve og spande!

På den mere teoretiske side blev der ud over forårsmødet budt på emneaftener på nogle mandagsaftener, hvor der blev præsenteret Internet, set på kopprofile svampe mm. Det skal da også nævnes at årets første ekskursion blev en af de mest succesrige: Der blev studeret gærsvampe på et besøg på Ceres-bryggeriet i Århus!

Svampemæssigt var året 1998, som sædvanlig er man lige ved at sige, underligt. Det startede elers godt i foråret med fint med morkler og andre

forårssvampe på mange lokaliteter. Blandt andet brillerede Glat Klokkemorkel med et helt overdådigt antal fund – eller også lærte vi blot at finde den herovre. Det fugtige forår var fint til mange vår-svampe. Men så gik det hele i stå ved sommer-tid. Kantarellerne nåede det lige og var meget tidlige og meget, meget righoldige i år. De fleste kantarelsamlere nåede nok slet ikke at opdage, at de skulle have været ud to-tre uger tidligere end de plejer. Allerede i slutningen af juni – starten af juli var der fuldt knald på kantarellerne. Den sjældne Ametyst-Kantarel blev igen fundet på en af lokaliteterne i kilovis. Men da resten af mykorrhizadannerne skulle i gang, blev det for tørt, og svampefloret gik helt i stå. De store rørhatte sprang næsten helt over i år. Satans Rørhat blev for eksempel ikke rapporteret fra en eneste lokalitet i 1998! Og Karl Johan'erne var der langt imellem. Myggene havde som regel også fundet dem først. Til gengæld havde de brune pigsvampe et år som aldrig før! Det blev til mange fund af rigtig sjældne arter af både Duftpigsvamp, Korkpigsvamp og Læderpigsvamp. Alt i alt var det helt umuligt at gætte hvilke svampe der ville være fremme og

hvilke der sprang over. Svampe er uforudsigelige.

Heldigvis nåede der at komme lidt gang i svampene igen inden den nordiske kongres løb af stabelen midt i september i Vendsyssel, men helt „normalt“ blev det aldrig. En gruppe af svampe, der dog helt gik amok i 1998, var overdrevssvampene. Aldrig er der blevet fundet så mange vokshatte og rødblade på overdrevene som i 1998! I Århus-området kunne især Mols-området diske op med en række sjældne fund takket være Rasmus Ejrnæs' aktivitet.

Sidst på året blomstrede svampene lidt op, da det var ved at være fugtigt nok igen. Og selvom parasolhattene også i stor stil udeblev i 1998, blev der dog sluttet med manér: Vosnæs Pynt leverede sin fjerde danske art i slægten *Leucoagaricus*, idet *L. tener*, der kun er kendt fra ét tidligere fund, blev fundet dér af Pia Boisen Hansen. Og på årets sidste tur, til Mols Bjerge den 1. november, blev der fundet mange svampe på en fin tur i det smukke landskab.

Årets aktiviteter bød også på en enkelt workshop, i slørhatte, med de to unge „slørhatterødder“ Thomas Nedergaard og Tobias Frøslev som ledere. Der var betydeligt flere slørhatte end deltagere!

Det er desværre mere reglen end undtagelsen, at der kun er få deltagere på vore arrangementer. Men jeg vil nu hævde at vi ikke skal måle succes alene i antal deltagere. Skulle vi det, så var årets morkeltur den mest succesrige, hvilket den efter min mening bestemt ikke var! Bevarer, der blev fundet masser af morkler af dem der ledte efter dem, men der blev ikke fundet ret meget andet, fordi kun få ledte efter andet. Så hellere blot være en lille flok, der kan ligge og rode en time i en kvasdunge eller bruge en hel eftermiddag på at gå fra den ene kokasse til den anden. Og de manglende deltagere er bestemt ikke et problem kun Svampeforeningen har. Det er desværre helt generelt for de fleste grønne foreninger, eller måske foreninger i det hele taget. Udbuddet af arrangementer er også ved at være helt enormt. Tag et kig i amternes naturfoldere og se hvad der tilbydes – også helt uden at man behøver være medlem nogen steder. Her tror jeg vores profil skal være kvaliteten i turene frem for kvantiteten.

Hvad er så planerne for næste år? Først og fremmest vil vi prøve at holde variationen i arrangementerne så der gerne skulle være lidt for enhver smag. Vi vil også prøve at holde linien med

arrangementer året rundt, både møder, småture, almindelige ture og weekendture, fordelt så meget som muligt i hele Østjylland. Mød endelig op og vær med!

Christian Lange

Fyn

Hvor svampeåret 1997 måske blev påvirket af El Niño, synes heller ikke 1998 at være gået ram forbi mht. klimatiske fænomeners rasen. Var det således La Niña, der betingede den fugtige „sommer“ i Fyns Amt? I hvert fald var vejret heller ikke i den forløbne svampesæson normalt – men hvis man fra den fynske andegård ser sig rundt omkring i verden, er der næppe noget unormalt i det!

Forårssæsonen bød igen på masser af Spiselig Morkel (*Morchella esculenta*) – således atter en gang på Pahatis forårsekskursion i flot solskinsvejr til Valdemarsslot på Tasinge allerede den 2. maj. Blandt nye morkellokaliteter kan nævnes en plantage på Vigelsø i Odense Fjord og Hofmangsgaves Park på Nordfyn samt området ved Sørup Sø og en gruskrænt ved Kølleanke på Sydbyn. Vi, der ikke plejer at finde morkler, er efterhånden blevet helt forvante. Inkarnerede fynske morkelfreaks skal have samlet 5,8 kg hhv. en hel trillebørfuld (af dem, der blev brugt ved anlæggelsen af den jyske længdebane!). Også Värmusseron (*Calocybe gambosa*) var ligesom i 1997 fremme adskillige steder – på forårsekskursionen således i Søvertorp Skov på Langeland, i Vester Skæninge Præstegårdsskov og på en gammel banedæmning ved Svendborg, hvor det også myldrede med Hætte-Morkel (*Morchella semilibera*).

Ifølge Pahatis ekskursionskalender i Svampes efterårsprogram skulle vi i hovedsæsonen 1998 kun have planlagt en eneste ekskursion. Det tilsyneladende magre program skyldtes imidlertid en koordineringsfejl – og se til, om der ikke blev afholdt en del ekskursioner med varierende udbytte i det uforudsigelige vejrlig. Til gengæld blev den annoncerede barksvampeekskursion ultimo november med Jens H. Petersen desværre aflyst pga. manglende tilslutning.

Juni (for ikke at snakke om maj) bød på pænt med nedbør (beach & boogie-folket vil mene, at det stod ned i stænger!), så i starten af juli kunne der samles Alm. Kantarel (*Cantharellus cibarius*) og Sommer-Rørhat (*Boletus reticulatus*). Derimod var det meget småt med svampe på Pahatis

1998 vil blive husket som en usædvanligt god sæson for overdrevssvampe. Her ses Ru Rødblåd (*Entoloma asprellum*) som blev fundet mange steder. Foto Jan Vesterholt.

ekskursion til Høgsholt Skov ved Tommerup den 18. juli – dog blev der samlet enkelte pæne kantareller. Pahatis „skovtur“ i Odense den 8. august var heller ikke just opmuntrende mht. svampe.

På Pahatis sidste „sommertur“ den 30. august til Hvidkildes skove ved Kirkeby blev der foruden kantareller indsamlet velkendte arter som Brunstokket Rørhat (*Boletus badius*), Rødmeende Fluesvamp (*Amanita rubescens*) og Brun Kam-Fluesvamp (*Amanita fulva*), ligesom Brunporesvamp (*Phaeolus schweinitzii*) blev genfundet i Kirkeby Vænge. Disse skove nord for Svendborg gav bedre end forventet ved sammenligning med andre lokaliteter på det tidspunkt – august havde været relativt nedbørsfattig, og også i starten af september var det småt med svampe på Fyn. Nogenlunde stod det dog til i Heshbjerg Skov ved Tommerup på Pahatis ekskursion den 19. september.

Fra de fynske skove kan også nævnes det tredje fund på Fyn (i følge Bent Søby Madsens „Svampe i Fyns Amt“) af Vinrød Parasolhat (*Lepiota fuscovinacea*) i Kajbjerg Skov ved Nyborg og det andet fund på Fyn af Kantet Ridderhat (*Tricholoma sejunctum*) i Heshbjerg Skov. Cinnobæltet Slørhat (*Cortinarius armillatus*) lyste op

på sin velkendte lokalitet ved Sortesø i skovene ved Holstenshus, hvor der heller ikke var mangel på kantareller – eller for den sags skyld Snehvid Fluesvamp (*Amanita virosa*) til svigermor. Sortblående Rørhat (*Boletus pulverulentus*) kunne beundres under løvtræer på en plæne i Korinth. I Lundsgård Skov ved Kerteminde blev ultimo juli set en flot bestand af Brunorange Sneglehat (*Hygrophorus unicolor*) under Bøg, mens der i Teglgård Skov ved Middelfart senere blev gjort nye fund af Gulfnugget og Blegbrun Sneglehat (*Hygrophorus chrysodon* og *lindtneri*).

Et par ugers morgentåge og efterfølgende varme eftermiddage i slutningen af september synes at have bragt svampene talstærkt frem igen. Møllebjerg Skov ved Hillerslev gav på Pahatis ekskursion den 10. oktober således pænt med svampe af velkendte arter foruden fx Medusa-Mørkhat (*Psathyrella caput-medusae*). Dog – i skovene kom der fx aldrig rigtig gang i rørhattene, mens ovenstående vejr-situation pludselig frembragte en kaotisk svampesæson på overdrevene: Det simpelthen myldrede frem med almindelige og ikke mindst sjældne arter. Var der blandt skovsvampene således kun tale om en god slutspurt,

satte overdrevssvampene adskillige rekorder – godt hjulpet af store mængder nedbør i det meste af oktober, som ofte gjorde hitjagten til en klam fornøjelse i regn, rusk og skumsprøjt.

Vokshattene på de fynske overdrev startede allerede i juli – Spidspuklet Vokshat (*Hygrocybe persistens*) var fx i Jordløse Bakker allerede „afsporet“ inden august. Sæsonen blev meget lang og yderst givtig: Kromgul Vokshat (*Hygrocybe vitellina*) dukkede op for første gang på Fyn med få frugtleger i Maden på Helnæs, mens Rødmen- de Vokshat (*Hygrocybe ovina*) blev set på Fyn for første gang siden Jakob E. Langes tid med tre frugtleger på Sjøbjerg, ligeledes på Vestfyn. Syv af ni lokaliteter for Rødbrun Vokshat (*Hygrocybe colemanniana*) var nye, mens Skarlagen Vokshat (*Hygrocybe punicea*) var fremme på sine 12 hidtil kendte lokaliteter foruden tre nye – heriblandt en tilsyneladende lille bestand på Brændholt Bjerg ved Tommerup under Pahatis ekskursion den 24. oktober (i uforskammet godt vejr!) som det andet indlandsfund i Fyns Amt efter Rødme Svinehaver. Porfyrbrun Rødblad (*Entoloma porphyrophaeum*) blev også fundet og bestemt af ekskursionen.

Af rødlistede vokshatte blev i øvrigt set følgende arter (i parentes antal lokaliteter med fund af hver art): Orangegylden Vokshat (*Hygrocybe au-*

rantiosplendens)(4), Trævlet V. (*H. intermedia*) (1), Tørvemos-V. (*H. coccineocrenata*)(2), Gulfo- det V. (*H. flavipes*)(1) og Gråbrun V. (*H. fornicata*)(9). Derimod blev den sommervarmeelskende Daddelbrun Vokshat (*H. spadicea*) heller ikke set i Fyns Amt. Til gengæld var der gennem et par måneder ganske rigeligt med Eng-Vokshat (*H. pratensis*) til den økologiske æggecake.

Arter inden for underslægten Blåhat (*Leptonia* spp.) af Rødblad (*Entoloma*) myldrede frem især ved månedsskiftet september/oktober. Det kneb som vanligt med bestemmelsen, men af gode fund kan nævnes den kødfulde *Entoloma bloxamii* på Helnæs som ny for Fyn (bestemt af redaktøren!). Også køllesvampe og jordtunger (div. slægter) var talrige – især Slimet Jordtunge (*Geoglossum glutinosum*) og ikke mindst Håret Jordtunge (*Trichoglossum hirsutum*). Bævre-kølle (*Tremellodendropsis tuberosa*) lod sig for første gang registrere på Fyn – på Odense Skiklubs fhv. målhang i Brænde Ådal. Derimod syntes Puppe- Snyltekølle (*Cordyceps militaris*) som sunket i jor- den – måske som en følge af puppemangel pga. det elendige vejr!

Stor Parasolhat (*Macrolepiota procera*) havde en meget lang sæson – i hvert fald fra medio juli i Jordløse Bakker til medio oktober på Fænø Kalv, hvor også Rosabladet Parasolchampignon (*Leu-*

Bævre-kølle (*Tremellodendropsis tuberosa*) blev i 1998 fundet for første gang på Fyn. Billedet her stammer fra Jernhatten på Mols hvor arten heller ikke er fundet før. Foto Jan Vesterholt.

coagaricus leucothites) kunne beundres midt i et strømfyldt Lillebælt. Bent Buhl-Petersen fandt for første gang på Fyn den sjældne og giftige Perlehøne-Champignon (*Agaricus preclaresquamosus*) i Flyvesandets klitterræn, og Bo K. Stephensen opstøvede stjernebolde i de fynske syrenkrat, så man mindedes Jens Okkings parodi på Morten Lange. Primo oktober dukkede et frisk frugtleget af Vårusseron op i kanten af en have i Middelfart – jo, det er ganske vist – og allersidst på sæsonen myldrede det overalt med hekseringshatte. Og så gik sæsonen på hæld med frost, slud og sne.

Klaus Sørensen & Henrik Tranberg.

Sjælland

Takket være en usædvanlig mild vinter kunne svampejagten allerede fra starten af 1998 give et godt udbytte såvel i form af fine østershatte som i form af sjældne arter. I januar blev Pilfinger (*Hypocreopsis lichenoides*) således fundet på sin fjerde sjællandske lokalitet, nemlig i Malmmosen vest for Holte. Og februar bød på hele to, for Danmark nye arter: Toffiget Nålaskive (*Naemacyclus minor*) i Geelskov og Rønne-Læderskive (*Tympanis conspersa*) i Kattehale Mose sydvest for Allerød. I øvrigt var det et godt år for Krølhåret Pragtbæger (*Sarcoscypha austriaca*), der nok ofte er blevet kaldt Skarlagen-Pragtbæger (*S. coccinea*). Makroskopisk ligner de to arter hinanden til forveksling, men „den krølhårede“ vokser mest på fugtige steder med Ask, El og Pil, medens Skarlagen-Pragtbæger mest findes på bøgegrene på relativt tør bund.

Både nedbørmængden og temperaturen lå lidt over det normale i marts og april. Allerede den 20. marts viste Klør-Bægermorkel (*Disciotis venosa*) sig i Lyngby Åmose. Fra Vestvolden ved Brøndbyøster kom der meldinger om de første fund af Rynket Klokkemorkel (*Verpa bohemica*) den 31. marts, Hætte- og Spiselig Morkel (*Morchella semilibera* og *M. esculenta*) den 12. april og ti dage senere Glat Klokkemorkel (*V. conica*). Trods en fugtig start på Tisvilde Hegn-turen den 26. april blev der fundet ca. 50 frugtlegetemer af Spiselig Stenmorkel (*Gyromitra esculenta*) foruden masser af Sortbæger (*Pseudopeziza nigrella*) og desuden småsjældenheder som Urte-Barkhat (*Hohenbuehelia cyphelliformis*) og Narrehat (*Omphaliaster asterosporus*).

Maj var ikke bare „sød og mild“, men faktisk

solrig, varm og tør. Der blev indsamlet kilovis af store, veludviklede eksemplarer af Spiselig Morkel på mange forskellige lokaliteter, og enkelte steder, hvor morklerne voksede i nærheden af 2-3 år gamle elmetræstubbe, var der virkelig tale om ekstreme masseforekomster.

Som noget nyt blev der i 1998 holdt „Åbent hus“ den første mandag i maj, juni, juli og august. På majmødet var bægervampfamilien rigt repræsenteret i form af flere forskellige morkelarter foruden Pokal- og Sorthvid Foldhat (*Helvella acetabulum* og *H. leucomelaena*) samt et ungt eksemplar af den sjældne *Helvella astieri* fra Vestvolden. Den 10. maj blev de mange deltagere i den årlige Boseruptur plaget en del af sultne myg under jagten på sæsonens sidste, ret fåtallige, men store Spiselig Morkel. I øvrigt blev der fundet Vårusseron (*Calocybe gambosa*) i pæne mængder og nogle for årstiden mere usædvanlige arter som Stinkende Bruskhæt (*Micromphale foetidum*) og den rødlistede *Entoloma dysthaloides*. Desuden fremviste Børge Rønne årets første rørhat, Netstokket Indigo-Rørhat (*Boletus luridus*) fra Sorgenfri Kirkegård.

De sommeraktive deltagere i „Åbent hus“-mødet den 8. juni konstaterede, at svampebørgernes angivelser af forekomsttidspunkter skulle tages med et vist forbehold. Vårusseron-sæsonen var faktisk allerede slut, medens sensommerarter som Broget og Græsgrøn Skørhat (*Russula cyanoxantha* og *R. aeruginea*), Laset Trævlhat (*Inocybe lacera*) og den sjældne Rufodet Munkehæt (*Melanoleuca verrucipes*) blev præsenteret på mødet.

Men vejret slog om, og resten af juni blev både kølig og regnfuld. Efterhånden myldrede småsvampene frem i græsplæner og busketter med træflis-bunddække. For en gangs skyld kunne vi, takket være juli-mandagsmødet, bl.a. få sat navn på nogle af de „små brune svampe“. Midt i juli udnyttede 27 deltagere i ekskursionen til Gribskov nord for Mårum en af månedens få solskinsdage til at registrere ca. 90 svampearter, hvoraf Smuk Koralsvamp (*Ramaria formosa*) var den mest spændende og Bredbladet Væbnerhat (*Megacollybia platyphylla*) den absolut talrigeste. Det våde, efterårsagtige julivejr påvirkede fungaen på flere måder. Dels viste oktoberarter som Stor Trompetsvamp (*Craterellus cornucopioides*) og Tragtkantarel (*Cantharellus tubaeformis*) sig allerede sidst i juli, dels var der mange sjældne arter frem-

me både i skove og på overdrev. De ivrige deltagere i foreningsturen til Nystrup Hegn 26. juli fandt således hele 148 arter inklusive de to rødlistede arter Pile-Foldhat (*Helvella confusa*) og Klokke-Tørhat (*Xeromphalina campanella*).

Mandag den 3. august meddelte Erik Rald os, at efter 14 magre år var 1998 virkelig et fedt vokshatteår. Vi fik forevist godt en snes forskellige friske, farvestrålende, mere eller mindre sjældne vokshattearter, indsamlet i Jægersborg Dyrehave, hvorfra Erik desuden fremviste nogle pragteksemplarer af den særdeles sjældne Rødmende Alfehat (*Porpoloma metapodium*), der sidst blev observeret i Dyrehaven i 1961! I øvrigt blev den dødeligt giftige Puklet Gift-Slørhat (*Cortinarius rubellus*) registreret for første gang i Rudeskov. Og kort efter fandt Mona Rasmussen to grupper Ærtetroffel (*Pisolithus arhizus*) i Vemmetofte Skov, der blev artens femte findested her i landet. Selvom august var kølig, solfattig og halvtør, havde overvågningsarterne Cinnoberbæltet og Cinnoberskællet Slørhat (*Cortinarius armillatus* og *C. bolaris*) en virkelig fin sæson. Skørhattene klarede sig også fint, men rørhattene var generelt yderst fåtallige. Klidhat (*Rozites caperatus*) blev, foruden i Tisville Hegn, observeret et par steder i Gribskov, bl.a. i Stenholts Indelukke, hvor der i øvrigt på ekskursionen den 30. august registreredes følgende småsjældenheder: Liden Kantarel (*Pseudocraterellus undulatus*), Kødfarvet Troldhat (*Rhodocybe gemina*) og Blåbladet Rødblad (*Entoloma chalybaeum*).

De 14 lækre, lune, solrige og regnfattige septemberdage, der fulgte efter tre ugers kølig augusttørke, bremsede svampenes udvikling temmelig meget de fleste steder. Men heldigvis var Gribskovområdet stadig så tilpas fugtigt, at de mange deltagere i den traditionelle „suppetur“ ved Hvidekilde kunne indsamle en god portion „blandede svampe“ til suppegryderne. Efter et par overordentlig nedbørsrige regnvejrdsdage midt i september kom der først gang i blåk- og mørkhatte og senere i trævl- og sneglehatte. Årets kantarelludbytte lå lidt over gennemsnittet, men rørhattene svigtede stadig. Et par septembersmåsjældenheder skal lige nævnes: Gulfnugget Sneglehat (*Hygrophorus chrysodon*) fra Gribskov, Rosabladet Mælkehat (*Lactarius controversus*) fra Asserbo Plantage, Snyltende Posesvamp (*Volvariella surrecta*) fra Vestskovens samt den lille Hekserings-Hjelmmorkel (*Cudonia circinans*), der

mærkeligt nok blev fundet under ung bøg i Valborup Skov ved Kirke Hvalsø. På foreningens vellykkede fælles bustur til Klinteskovene på Mønden 26. september blev der fundet rigtig mange spændende og farvestrålende svampearter som f. eks. den rigtige Skarlagen-Pragtbæger (*Sarcoscypha coccinea*) på bøgegrene og Grøngul Rødblad (*Entoloma incanum*) med fluorescerende grøn stok. Først i oktober tyndede det, på grund af tørke og kraftig østenvind, hurtigt ud i fungaen, især på morbundslokaliteter. Men ved at undersøge mosrige nåletræsområder og gamle træstubbe kunne man trods alt høste lidt pæne rørhatte og masser af Gran-Svovlhat (*Hypholoma capnoides*) og Foranderlig Skælhat (*Pholiota mutabilis*). I øvrigt blev der gjort adskillige interessante iagttagelser af sjældne, træboende arter som f. eks. Ved-Posesvamp (*Volvariella caesiointincta*) i Lellinge Skovhusvænge, Olivenskive (*Catinella olivacea*) i Ganløse Eged og ikke mindst Svend Olsens fund af Lindeskive (*Holwaya mucida*) i den ca. 25 år gamle Vestskov syd for Ballerup. Lindeskive har nemlig hidtil været regnet som karakterart for rigtig gammel naturskov af Lind!

Sidst i oktober passerede lavtrykkene i en jævn strøm fra vest med tilhørende blæst og byger. I de sandede nåleskovsområder klarede gode spisesvampe som Ægte Ridderhat (*Tricholoma auratum*), Hummer-Skørhat (*Russula xerampelina*) og Velsmagende Mælkehat (*Lactarius deliciosus*) sig fint. Men i de mere muldrige, efterhånden overordentlig våde løvsкове blev mange rør-, skør-, mælke- og skælhatte ædt af snegle eller ødelagt af skimmel. Poresvampene havde det derimod godt, og der blev bl.a. registreret to rødlistede arter på døde bøgestammer, nemlig Sej Fedtporesvamp (*Aurantioporus fissilis*) på Assistens Kirkegård i København og Rosa Fedtporesvamp (*A. alborubescens*) ved Lellinge syd for Køge Å. Foruden de mange ekskursioner og traditionelle møder blev der i årets løb afholdt en udbytterig „svampejagt i cyberspace“, en vellykket „interskandinavisk hekseringsweekend“, et glimrende „grundkursus i svampebestemmelse“ samt syv inspirerende „workshops for viderekomne“. Men desværre måtte foreningen på grund af lærermangel skuffe de medlemmer, der havde ønsket at deltage i et „kursus i svampebestemmelse for lidt øvede“. Forhåbentlig vil dette ønske kunne blive opfyldt i 1999.

Betty Klug-Andersen

Meldrøjer (*Claviceps purpurea*)

De fleste svampeinteresserede er bekendte med Meldrøjers sorte sklerotier, der er at finde i aksene på forskellige græsser fra sidst på sommeren. Anderledes er det med frugtlegerne. De er helt anderledes lyssky og, skulle man umiddelbart tro, svære at finde. Da Meldrøjer faktisk er en meget almindelig svamp, er det ikke så svært endda.

Det drejer sig om, er timing, som det hedder på nudansk. Man skal ud og ligge med halen i vejret fra først i juni og et par uger frem. Man udsæer sig et stykke langhåret græs, allerbedst et fugtigt sted hvor man tidligere har noteret sig mange aks med sklerotier. Så er der som regel bid efter kort tid. Små lyserøde køller ses på overfladen af fjorgamle sklerotier som enten kan ligge på jordoverfladen eller i fugtig halm eller stadig sidde på fugtigt liggende aks. Det er svampen i det kønnede stadium.

Inden i de kugleformede hoveder sidder en hel masse meget små, indsænkede frugtleger af den type vi kalder perithecier. I peritheciernes indre dannes mange lange sække (asci) som indeholder otte meget tynde og meget lange sporer (ca. $100 \times 1 \mu\text{m}$). Stokdelen af køllen er ofte mere eller mindre purpurfarvet og varierer meget i længde alt efter

sklerotiets størrelse og position samt fugtigheden.

Biologisk set er Meldrøjer også interessant. Sæksporerne som spredes i forbindelse med græssernes blomstring, inficerer blomsternes frugtanslag, hvorpå der dannes ukønnede sporer og honningdug. Fluer tiltrækkes og får sporer på sig og spreder på denne måde svampen fra aks til aks. Sklerotiets slutstørrelse er afhængig af værtens frøstørrelse. På Rug findes meget store sklerotier mens de fx på Tagrør er meget små. Dennis (1978) opregner hele 23 græsslægter, som kan inficeres med Meldrøjer.

Rent systematisk hører Meldrøjer til samme familie som *Epichloë*, der blev behandlet i sidste sæsonens art. Familien hedder Clavicipitaceae og blev tidligere også regnet som en selvstændig orden. Andetsteds i bladet har jeg også givet en beskrivelse af *Neobarya parasitica* som ligeledes hører til Meldrøjerfamilien. Fra England og Sverige kendes en art som foreløbig går under det ugyldige navn *Barya aurantiaca* Plowr. & Wilson, som parasiterer Meldrøjersklerotier! Det skulle endda være muligt at finde både den kønnede Meldrøjer og snylteren på de samme sklerotier. Der er nok ingen tvivl om, at der findes en række småarter inden for den bredt definerede *Claviceps purpurea*

Meldrøjerstromata og sklerotier i fjorgamle Tagrørs-aks (*Phragmites australis*). Foto Jens H. Petersen

Tv. store sklerotier i aks af Rug. Foto Jan Vesterholt. Petersen.

Th. frugtlegete på sklerotium på Tagrør. Foto Jens H.

(Jungehülsing & Tudzynski 1997), og faktisk finder man allerede hos Lind (1913) tre accepterede arter på græs, uden jeg dog skal udtale mig om disse navnes relevans. I varmere egne findes en række *Claviceps*-arter på de dér dyrkede græsser (fx *Sorghum*).

I Danmark findes udover „Ægte“ Meldrøjer også en art *Claviceps* på Sumpstrå (*Heleocharis*), *C. nigricans* Tul. & C. Tul. (Lind 1913, Munk 1957). Så vidt jeg ved, er den i Danmark kun kendt fra sine sklerotier, så her er der en mulighed for lidt detektivarbejde, når der er blomster i sumpstråene i forsommeren. Uden for landets grænser findes der desuden *Claviceps* på arter af Star (*Carex* spp.).

Kulturhistorisk set er Meldrøjer mindst lige så spændende som systematisk og biologisk. Sklerotierne indeholder store mængder meget giftige stoffer som under kraftigt angreb i brødkornet, og ofte i forbindelse med generel hungersnød og deraf følgende accept af dårligt korn, har afstedkommet masseforgiftninger.

Symptomerne er bestemt ikke rare. Blodtilførslen til de perifere kar forhindres og der går koldbrand i lemmerne, ofte med en langsom og pinefuld død til følge. Pinen har givet navn til et af sygdommens navne nemlig St. Antonius ild, der stammer fra middelalderen. På fagsprog kaldes sygdommen ergotisme. Medicinsk har man udnyttet Meldrøjers alkaloider til medicin, hvor en sammentrækkende virkning har været ønskelig, bl.a.

til standsning af blødninger og behandling af migræne. Sklerotierne blev anset for så værdifulde, at de helt i stil med nutidens morkelannoncer blev efterlyst i avisannoncer (Brøndegaard 1978).

Navnet Meldrøjer kommer efter sigende af, at man visse steder, helt fatalt, havde den opfattelse af svampen faktisk drøjer melet (Brøndegaard 1978). Hos sidstnævnte og hos Lind (1913) findes en lang fortegnelse over alternative folkenavne: Hornrug, Rugdreng, Drog, Sorte Dreng, Slemme Dreng, Hjortetak, Hanesporer, Gifrug, Ruggift, Brødgift, Sorte Rugkorn, Moderkorn, Brødkorn, Sekelkorn og Sekelkorn.

Langt op i sidste århundrede har der været tilfælde af ergotisme i Danmark. I dag opererer man med en maksimumsgrænse for sklerotier i brødkorn. Vi må så håbe, at det er den rigtige grænse, og at det også bliver kontrolleret.

Litteratur

- Brøndegaard, V.J. 1978. Folk og flora. Dansk etnobotanik.
- Dennis, R.W.G. 1978. British Ascomycetes. – Vaduz.
- Jungehülsing, U. & P. Tudzynski 1997. Analysis of genetic diversity in *Claviceps purpurea* by RAPD markers. – Mycol. Res. 101(1): 1-6.
- Lange, C. & J.H. Petersen 1998. Sæsonens art. Kerne-rør. – Svampe 38: 18-19.
- Lind, J. 1913. Danish fungi as represented in the herbarium of E. Rostrup. – København.
- Munk, A. 1957. Danish pyrenomycetes. – Dansk Bot. Ark. 17(1): 1-491.

Danske kødkernesvampe 5.

Neobarya parasitica og „*Barya*“ *lichenophila*

Thomas Læssøe

Kødkernesvampene regnes i dag for at tilhøre en enkelt orden Hypocreales. Meldrøjerfamilien Clavicipitaceae blev tidligere regnet for en selvstændig orden Clavicipitales, men en række moderne studier over kernesvampenes slægtskabsforhold ved hjælp af gensekvensanalyser har ikke støttet en så høj rang (fx Eriksson & Winka 1998). Emnet for denne artikel er slægten *Neobarya* Lowen (Clavicipitaceae) som i Danmark er repræsenteret ved arten *N. parasitica* (Fuckel) Lowen. I tidligere litteratur var den kendt som *Barya parasitica* (fx Breitenbach & Kränzlin 1984 og Helfer 1991), men navnet *Barya* var allerede brugt om en anden organisme, som påvist af Lowen (1986).

Arten er speciel ved kun at gro på *Bertia moriformis*, som er en ret almindelig kernesvamp med tætstillede, vortede frugtleger, der typisk er at finde på nøgent løvtræsved. Det er ikke let at udtale sig om små kernesvampes hyppighed, men formodentlig er *N. parasitica* sjælden, i hvert fald som peritheciadannende. Den er ikke medtaget i de svenske checklister (Eriksson 1992, Hallingbäck & Aronsson 1998), men den er nu fundet både på Öland og i Skåne. Arten er ikke kendt fra Storbritannien, hvilket må siges at være overraskende, da dette vel nok er det bedst undersøgte område i Europa; og det er ikke fordi værten ikke er til stede. Helfer (1991) fandt i sine studier kun den formodede ukønnede form, som han ikke anser for sjælden.

Derudover findes en næsten ukendt dansk art som er beskrevet i *Barya* og indtil videre ikke overflyttet til *Neobarya*. Det drejer sig om *B. lichenophila* Ferd. & Winge, som blev fundet på rådne thalli af *Cladonia* på Borris Hede (Ferdinandsen & Winge 1909). Der foreligger intet her-

bariemateriale, så morfologien må bedømmes ud fra originalbeskrivelsen, hvor der også bragtes en figur af svampen på værten og af en ascus med langstrakte sporer i parallel konfiguration. Selvom det formodentlig drejer sig om en art af *Neobarya* (i hvert fald en Clavicipitacé), må en evt. nykombination afvente et nyt fund eller en genopdagelse af den forsvundne type.

I England og Sverige kendes yderligere en meget mærkelig art, *Barya aurantiaca* Plowr. & Wilson, der heller ikke er blevet overflyttet til *Neobarya*. Den afviger ved at have orange perithecier, ved at kunne danne nogle stromatiske strukturer og ved sin parasitisme på Meldrøersklerotier. Denne art bør eftersøges i Danmark, formodentlig er den at finde sidst på sommeren under fugtige betingelser.

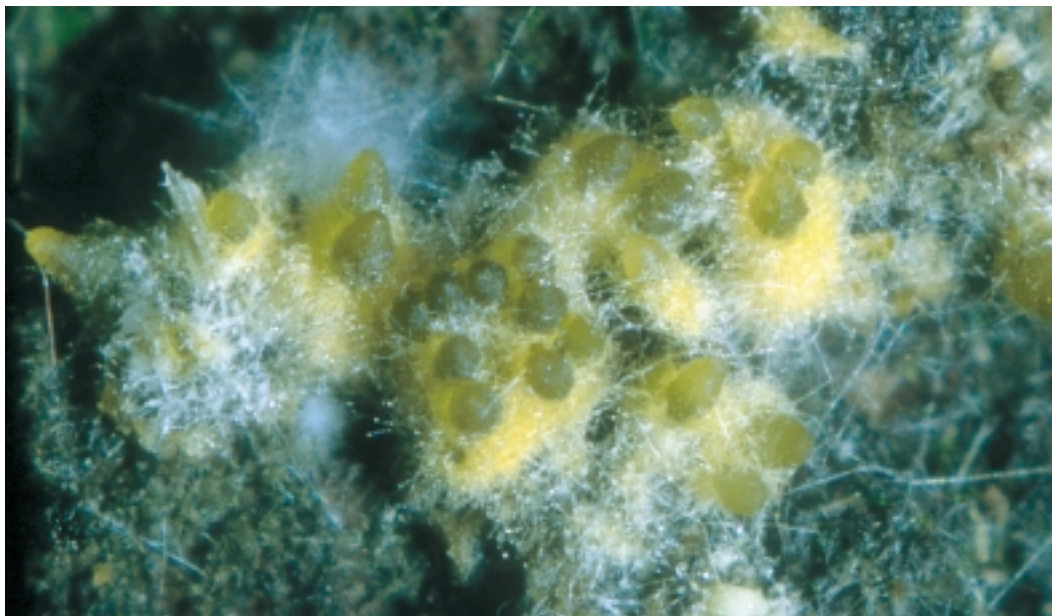
Beskrivelse

Først dannende et hvidligt „spindelvæv“ over værten, hvorpå det ukønnede stadium, som tilhører formslægten *Acremonium*, er at finde. I myceliet ses små slimede hoveder, hvori konidioforer og konidier findes. Konidierne er 1-4-cellede, mere eller mindre cylindriske, 7-21(-25) × 2,5-5(-6) µm (Helfer 1991, Munk 1957). Senere dannes de lyst til mørkt olivenfarvede perithecier enkeltvis eller i små, ved basis sammenvoksede klynger. De er smalt pæreformede, opadtil stærkt tilspidsede, 0,4-0,7 × 0,2-0,5 µm, som friske er de relativt bløde, men tørrer hornagtigt ind. Hymeniet består ved modenhed af en masse meget lange, cylindriske asci, 120-180 µm, hvori der ligger otte trådformede, ikke-frugterende sporer, en anelse kortere end asci. Ascustoppen er hætteaagtig med en central perforering. Der er ingen parafyser mellem

Thomas Læssøe, Øster Farimagsgade 2D, 1353 København K, thomasL@bot.ku.dk

Danish Hypocrealean fungi 5. *Neobarya parasitica* and „*Barya*“ *parasitica*

A description, partly compiled, is given of *Neobarya parasitica*, and all known Danish records are listed. It is considered rare but certainly also overlooked. The first Swedish records are listed. The status of *Barya lichenophila* Ferd. & Winge is discussed. The type is apparently lost but based on the description it appears to be a genuine species of *Neobarya*. It was found on old *Cladonia thalli* in a W Jutland heath in August.

Neobarya parasitica. Perithecier på *Bertia moriformis*. JHP-95.219. Foto Jens H. Petersen.

asci, men øverst i peritheciat findes veludviklede perifyser. Hverken hymeniet eller frugtlegetemet reagerer (med farveskift) i Melzer eller i KOH/ammoniakvand.

MATERIALE (alle teleomorfe og på *Bertia moriformis*)
 DANMARK. Ø-JYLL.: Silkeborg Vesterskov, nær Kongshus, på Bøg, 29.8.1953, R. & A. Munk s.n. (C); Galten, Skjørring Nederskov, 29.10.1995, L. Samsø, JHP-95.219 (C). – S-SJÆLL.: Strøby, Magleby Skov, 21.8.1960, M. Lange & A. Munk (C). – MØN: Fanefjord Skov, nær pavillonen, på Bøg, 19.9.1980, L. Lundqvist 13178 (C).
 SVERIGE: ÖLAND: Halltorps Haga, TL-4193 (C) – SKÅNE, Äsphult par., Duckarps Kvarn, TL-4280 (C).

Lange & Petersen (1998) omtalte i Svampe 38 en anden græsparasiterende repræsentant for Mel-drøjerfamilien, nemlig Kernerør (*Epichloë typhina*). De skrev, at der kun er én art af slægten. Dette skal dog tages med et gran salt, da fx White (1993) på engelsk materiale har vist, at der findes i hvert fald tre biologisk adskilte arter på græsser. Hver art har sin specielle værtsspecificitet. *Epichloë typhina* gror på Hundegræs (*Dactylis*), *E. baconii* White på Hvene (*Agrostis*) og *E. clarkii* White på Hestegræs (*Holcus*). Situationen i Danmark er ikke afklaret, men der er ingen grund til at tro, at vi ikke har alle de nævnte arter i landet. De to sidstnævnte har sæksporer, der opløses i delspor

ved modenhed. Hos *E. typhina* opdeles sporerne ikke.

Litteratur

- Breitenbach, J. & F. Kränzlin 1984. Fungi of Switzerland 1. – Luzern.
 Eriksson, O. 1992. The non-lichenized pyrenomyces of Sweden. – Lund.
 Eriksson, O. & K. Winka 1998. Families and higher taxa of Ascomycota. – Myconet 1: 17-24.
 Ferdinandsen, C. & Ø. Winge 1909. Mycological notes II. – Bot. Tidsskr. 29: 305-319.
 Hallingbäck, T. & G. Aronsson (red.) 1998. Ekologisk katalog över storsvampar och myxomyceter. – Art-databanken, SLU, Uppsala.
 Helfer, W. 1991. Pilze auf Pilzfruchtkörpern. Untersuchungen zur Ökologie, Systematik und Chemie. – Libri Botanici 1. Eching.
 Lange, C. & J.H. Petersen 1998. Sæsonens art. Kernerør. – Svampe 38: 18-19.
 Lowen, R. 1986. In: Eriksson, O. & D.L. Hawksworth Notes on ascomycete systematics. No. 28. Barya Fucikel. – Systema Ascomycetum 5: 121.
 Munk, A. 1957. Danish pyrenomyces. – Dansk Bot. Ark. 17(1): 1-491.
 White, J.F. 1993. Endophyte-host associations in grasses. XIX. A systematic study of some sympatric species of *Epichloë* in England. – Mycologia 85(3): 444-455.

Sveden Ridderhat (*Tricholoma ustale*) og Knippe-Ridderhat (*T. ustaloides*)

Morten Christensen

De fleste der har samlet svampe i bøgeskove sidst på sæsonen, kender Sveden Ridderhat (*Tricholoma ustale* (Fr.: Fr.) P. Kumm.). Færdes man på steder med Eg og Bøg på fed leret bund, kan man også være heldig at finde dobbeltgængerens Knippe-Ridderhat (*Tricholoma ustaloides* Romagn.). Indtil nu er sidstnævnte dog kun registreret fra tre lokaliteter i Jylland. I denne artikel vil jeg beskrive hvordan man sikkert adskiller de to arter fra hinanden.

Sveden Ridderhat (*Tricholoma ustale*)

Hat 3-10 cm, først halvkugleformet, hvælvet til bredt klokkeformet, siden hvælvet til udbredt affladet, ofte med bred pukkel, rand creme, lædergul til cremegul, midte mørkere gulbrun, orangebrun til mørkt teglfarvet, glat til svagt ru, radiærstruktur svag, i fugtigt vejr klæbrig til slimet, i tørt vejr fedtet eller tørt.

Stok 0,5-1,8 cm tyk, 4-9 cm lang, cylindrisk eller svagt sammentrykt, ofte let udvidet mod basis, grundfarve hvidlig, fibre brunlige til teglfarvede, glat til let fibret, fnugget især nederst, mycelium hvidligt. Lameller svagt til tydeligt udrandede, middel til ret tætte, først hvidlige, siden lyst creme til lyst lædergule, hurtigt med mørkt teglfarvede pletter. Kød hvidligt til svagt brunligt især under hathuden. Lugt svag, efter gennemskæring dog til tider lidt melagtig. Smag mild, ubetydelig eller svagt melagtig.

Sporer subglobose, 5,5-7,5 × 4,5-6,0 µm, gen-

nemsnit 6,0-6,7 × 4,8-5,7 µm, Q: 1,08-1,45, gennemsnit 1,18-1,27 (alle mål er fra tørret materiale oplødt i 3-5 % KOH). Basidier 39-47 × 7-9 µm, 4-sporede, uden øskner.

Økologi og udbredelse: I Danmark findes Sveden Ridderhat almindeligt under Bøg (*Fagus sylvatica*), både på leret og sandet bund. Artens nordgrænse i Europa følger nøje udbredelsen af Bøg. Således er arten kun kendt fra det sydligste Norge, Sverige op til omkring Stockholm og det sydligste Finland, hvor der findes plantet Bøg. Syd på i Europa kan Sveden Ridderhat også findes under Avnbøg (*Carpinus betulus*) og er i de fleste af disse lande almindelig.

UDVALGT STUDERET MATERIALE:

DANMARK: Ø-JYLL.: Enemærket Skov S for Århus, 19.9.1994, C. Brandt (MC94-016); Fløjstrup Skov S for Århus, 22.9.1994, J.H. Petersen (MC94-020), 2.10.1994, M. Christensen (MC94-057); Borum Skovene NV for Århus, 10.10.1996, C. Brandt & M. Christensen (MC96-169); Rold Skov, Ø for Store Økssø, 7.10.1997, M. Christensen (MC97-239). – NV-SJÆLL.: Ø for Skaresø ved Jyderup, 19.10.1994, R. Ejrnæs (MC94-078).

FRANKRIG: Territoire de Belfort, Bois de la Brosse, 5 km SØ for Belfort, 5.10.1998, M. Christensen (MC98-068); Val de Masevaux, 20 km NØ for Belfort, 8.10.1998, M. Christensen (MC98-101).

ITALIEN: Toscana: Fungaia, 10 km V for Siena, 6.11.1996, M. Christensen (MC96-319); Monte Soldano V for Poggibonsi, 4.11.1996, M. Christensen (MC96-285).

Morten Christensen, Sonnesgade 15, 4. tv., 8000 Århus C, mccons@image.dk

Tricholoma ustale and *T. ustaloides*

SUMMARY: *Tricholoma ustale* and *T. ustaloides* are two species which are easily confused. They may be distinguished by three important characters: The taste of *T. ustale* is mild or slightly farinaceous. The taste of *T. ustaloides* is strongly farinaceous and very bitter. The apex of the stipe of *T. ustaloides* has a distinct white annular zone. *T. ustale* does not show this character. Old specimens of *T. ustaloides* often have a distinctly sulcate cap margin. *T. ustale* normally has a straight margin.

The name *Agaricus* (*Tricholoma*) *ustalis* was by Fries (1821) used in a broader sense than at present including *T. flavobrunneum* (Fr.) Kumm. (= *T. fulvum* ss. auct.). To solve the confusion a typification of the two taxa is needed.

Knippe-Ridderhat (*Tricholoma ustaloides*)

Hat 4-10 cm, først halvkugleformet, hvælvet eller bredt klokkeformet med indrullet rand, siden hvælvet med lav, bred pukkel, til sidst affladet, ofte med tydeligt randfuret rand, orangebrun til okkerorange, mørkest i midten, af og til med tydelige mørkebrune dråbepletter, fedtet til tykt slimet, med svag radiærstruktur. Stok 1-1,5 cm tyk, 5-9 cm lang, cylindrisk, let udvidet nedefter, med en ret afgrænset hvid zone på de øverste 0,5-1 cm, øvrige dele brunlig, rosabrun til mørkt træbrun, fnugget til svagt fibret på hvidlig baggrund. Lameller dybt udrandede til næsten tilhæftede, middel til ret fjerne, hvide til creme eller svagt lysebrune, ofte med rødbrune pletter på lamelæggen hos ældre eksemplarer. Kød hvidligt, dog svagt brunligt lige under hat-huden. Lugt svag, melagtig, efter brud kraftig, melagtig. Smag meget kraftigt melagtig og tydeligt bitter eller skarp.

Sporer bredt ellipsoide til subglobose, 5,0-8,0 × 4,5-6,0 µm, gennemsnit 5,7-7,2 µm × 4,8-5,7, Q = 1,05-1,47, gennemsnit 1,18-1,27. Basidier 30-49 × 6-8,5 µm, 4-sporede eller sjældent 2-sporede, uden øskner.

Økologi og udbredelse: I Danmark findes Knippe-Ridderhat under Eg (*Quercus*), Bøg og Avnbøg på leret eller kalkrig bund. Indtil nu er den kun kendt fra tre lokaliteter i Jylland, alle velkendte steder for sjældne mykorrhiza-danere. I Stagsrode Skov står arten sammen med bl.a. Satans Rørhat (*Boletus satanas*), Hvidfibret Ridderhat (*Tricholoma albidum*), Kantet Ridderhat (*T. sejunctum*) og arter af knoldslørhatte (*Cortinarius* underslægt *Phlegmacium* spp.). I Trelde Skov og Marielund ved Kolding står Knippe-Ridderhat også sammen med Hvidfibret Ridderhat, Grøngul Ridderhat og arter af knoldslørhatte, i Marielund desuden tæt ved store koralsvampe (*Ramaria* spp.).

I Norden er arten sjælden, men er fundet spredt i det sydligste Norge og i Sverige syd for Östergötland. I det øvrige Europa er den mere almindelig og angives at findes også på mere sandet og mager jord. Mine fund fra Frankrig, Italien og Schweiz er dog alle fra områder med kalkrig og leret bund.

STUDERET MATERIALE:

DANMARK: Ø-JYLL.: Marielund ved Kolding, 28.9.1998, M. Christensen (MC98-053); Stagsrode Skov

ved Vejle Fjord, 10.9.1992, J. Vesterholt (JV92-423).

SVERIGE: ÖLAND: Hönstorp, 7.10.1994, C. Lange (MC94-077).

SCHWEIZ: CANTON NEUCHÂTEL: Corcelle, Peseux, 3 km NV for Neuchâtel, 17.9.1994, S. A. Elborne & M. Christensen (MC94-011).

FRANKRIG: Territoire de Belfort: Bois de la Brosse, 5 km SØ for Belfort, 5.10.1998, M. Christensen (MC98-066).

ITALIEN: TOSCANA: Monte Soldano, V for Poggibonsi, 4.11.1996, M. Christensen (MC96-273);

8.11.1996, M. Christensen (MC96-355); Vagliagli nær Siena, 5.11.1996, M.T. Basso & M. Candusso (MC96-290); Cala Violina NV for Grosseto, 7.11.1996, J. Vesterholt (MC96-339).

Adskillelse

Navnet Knippe-Ridderhat er efter min mening noget misvisende da min erfaring ikke er, at arten i højere grad end mange andre Ridderhatte gror i knipper. Derimod har jeg fundet Sveden Ridderhat i tydelige knipper. Mikroskopisk er de to arter, som det fremgår af beskrivelserne ovenfor, stort set identiske. De to arter adskilles derfor lettest på frisk materiale ved brug af tre andre karakterer.

Smagen: Smagen er nok den umiddelbart nemmeste karakter at anvende. Mens smagen hos Sveden Ridderhat er mild og svagt melagtig, er den hos Knippe-Ridderhat modbydeligt bitter eller skarp. Smagen kommer hurtigt, og man har fornøjelse af den et godt stykke tid, også selvom man har spyttet det lille smagsstykke ud.

Stokkens farvefordeling: På unge eksemplarer af Knippe-Ridderhat ser man ofte en tydeligt afgrænset, rent hvid zone øverst på stokken. Zonen går ca. 1 cm ned ad stokken fra lamellerens tilhæftningspunkt. Den nedre del af stokken er brunlig. Hos Sveden Ridderhat er overgangen mellem den lyse øverste del og den mørkere nederste del af stokken ikke skarp. Den skarpt afsatte zone på stokken hos Knippe-Ridderhat synes at danne en overgangsform til de ridderhatte som har en egentlig ring *Tricholoma fracticum*, Halsbånd-Ridderhat (*T. focale*) m.fl..

Hatranden: Har man kun gamle eksemplarer af Knippe-Ridderhat, kan den hvide zone øverst på stokken ofte være vanskelig at se. Det er til gengæld typisk, at hatranden hos denne art ofte har tydelige randfurer. Hos Sveden Ridderhat er hatranden normalt ikke furet. Karakte-

Sveden Ridderhat (*Tricholoma ustale*), Gribskov, Strødam-reservatet, 21.9.1996 (JHC96-160). Foto Jacob Heilmann-Clausen.

Knippe-Ridderhat (*Tricholoma ustaloides*), Frankrig, Bois de Belfort, 6.10.1998 (MC98-066). Foto Morten Christensen.

ren er dog ikke stabil nok til, at man bør bestemme arterne udelukkende på dette, men i kombination med smag og stokfarve kan en sikker artsbestemmelse normalt opnås.

Nomenklatur

Som hos mange andre velkendte svampe er der usikkerhed om hvilke latinske navne man bør anvende for arterne beskrevet ovenfor. Navne der anvendes til svampe, skal følge et regelsæt i den nyeste udgave af „Den internationale kodeks for botanisk nomenklatur“ (Greuter 1994). For alle svampe gælder det, at alle toledede navne der er publiceret efter at Carl von Linné udgav sit værk „Species plantarum“ i 1753, er gyldige. For hatsvampene og for de fleste andre svampe gælder der dog en særlig regel for navne, der er medtaget i „Systema mycologicum“ og „Elenchus fungorum“, forfattet af Elias Fries i perioden 1821-1832. De navne der er indeholdt i disse værker, er sanktioneret, hvilket betyder at de bør foretrækkes frem for ældre navne for de samme arter. Den specielle regel om sanktionering skaber ofte en del forvirring, især i tilfælde hvor Fries har anvendt navne der tidligere er anvendt af andre forfattere. I talrige tilfælde har Fries brugt navne fra Mellem- og Sydeuropa på arter han kendte fra Sverige, hvor han boede. Siden er det så blevet klart at der er tale om to forskellige arter.

Sveden Ridderhat blev beskrevet første gang under det latinske navn *Agaricus ustalis* af Elias Fries i „Observationes mycologicae“ (1818). Det fremgår af de første beskrivelser, at Fries havde en bredere opfattelse af arten end vi har i dag. Således angiver Fries (1821), at arten kan findes under både Bøg og Birk (*Betula*). Dette tyder på, at Fries blandede Sveden Ridderhat sammen med den art vi i dag kalder Birke-Ridderhat (*Tricholoma fulvum*). Denne art, under det gamle navn *Agaricus fulvus*, er dog også inkluderet i „Systema mycologicum“ (1821). Fries fremhæver det gule kød hos Birke-Ridderhat, men nævner ikke, at den er specielt knyttet til Birk. Fries henviser også til en række illustrationer af *A. fulvus*, bl.a. en fransk illustration i „Herbier de la France“ af Jean Baptiste François Bulliard (1792). Siden er Fries i „Epicrisis Systematis Mycologici“ (1838) blevet opmærksom på at hans opfattelse af arten *Agaricus ustalis* er for bred. Han beskriver derfor den typiske Sve-

den Ridderhat fra sydsvenske bøgeskove under det nye navn *Agaricus fulvellus* (men bibeholder dog arten *A. ustalis*, stadig med en beskrivelse der kan dække både Sveden Ridderhat og Birke-Ridderhat). Under beskrivelsen af *Agaricus fulvellus* henviser han igen til ovennævnte illustration hos Bulliard. Denne illustration viser en typisk Sveden Ridderhat, men Bulliard anvender navnet *Agaricus fulvus*, hvilket må have forvirret Fries i 1821. I 1838 vælger han som følge af forvirringen at forkaste navnet *Agaricus fulvus* og i stedet at anvende navnet *A. flavobrunneus* om Birke-Ridderhat. Arten *A. flavobrunneus* er lige som *A. fulvus* beskrevet første gang af Fries i „Observationes Mycologicae“ (1818), men navnet er i „Systema mycologicum“ (1821) inkluderet som et synonym for *A. fulvus*.

For at gøre det ovenstående om muligt endnu mere forvirrende fremgår det af de originale plancher til „Icones selectae“ (Fries 1869), at illustrationen af *Agaricus ustalis* først har været navngivet *Agaricus fulvellus*. Planchen er tegnet af Per Åkerström under instruktion af M.A. Lindblad som *Agaricus fulvellus*. Siden har Fries dog ombestemt planchen til *A. ustalis*. Meget tyder derfor på at der også på Fries' tid har været usikkerhed om adskillelsen af *A. fulvellus* og *A. ustalis*.

For ikke at ændre navne på velkendte arter i tide og utide bør man løse problemerne omkring Sveden Ridderhat og Birke-Ridderhat ved at lave en typificering af de to arter. Ved en sådan typificering vil navnet *Tricholoma ustale* kunne foreslås bevaret for Sveden Ridderhat.

Knippe-Ridderhat er først beskrevet i starten af vort århundrede fra Frankrig (Romagnesi 1954). Det er sandsynligt, at mykologerne i forrige århundrede har inkluderet denne art i Sveden Ridderhat.

Nærtstående arter

De to arter som beskrives i denne artikel, tilhører en stor gruppe af brune ridderhatte. Birke-Ridderhat kan, som det fremgår af ovenstående diskussion, ret let forveksles med især Sveden Ridderhat. Kødet hos Birke-Ridderhat er dog altid mere eller mindre gult, mens kødet hos Sveden Ridderhat og Knippe-Ridderhat er hvidt. Også den nærtstående *T. pseudonictitans*, som forekommer under Gran (*Picea*) og Ædel-

gran (*Abies*), har gulligt kød. Kastanie-Ridderhat (*T. albobrunneum*), som også forekommer i nåleskove, har en tydeligt radiært stribet hat og mindre sporer. Dråbepletlet Ridderhat (*T. pes-sundatum*) har, som navnet antyder, ofte dråbe-lignende pletter på hatten, især nær randen. Den forekommer i sandede fyrreskove og har meget mindre sporer end Sveden Ridderhat og Knippe-Ridderhat. *T. fracticum* (= *T. batschii*) har ligesom Knippe-Ridderhat en tydeligt af-grænset hvid zone øverst på stokken. Som ung har *T. fracticum* dog et egentligt lamelsvøb og siden en ret tydelig ring. På ældre eksemplarer kan disse karakterer dog være lidt vanskelige at erkende. I så fald kendes de to arter bedst på smagen og på de forskellige voksesteder. Smagen er hos *T. fracticum* mild, melagtig, og arten forekommer normalt i nåleskove. *T. fracticum* er endnu ikke med sikkerhed angivet fra Danmark, men findes i landene omkring os.

Til sidst skal det nævnes at der for nylig er beskrevet en *Tricholoma ezcarayense* fra Spanien (Hermosilla & Sánchez 1992). Denne art adskiller sig fra Sveden Ridderhat ved, at der forekommer øskner på hyferne i hathuden og ved basis af basidierne. Makroskopisk er der ingen

tydelige forskelle (Riva 1998). I det materiale jeg har gennemgået af Sveden Ridderhat fra Danmark, Frankrig og Italien, har jeg ikke fundet øskner.

Litteratur

- Bulliard, J. B. F. 1792. *Herbier de la France* 12: pl. 555(2) & 574(1). – Paris.
- Fries, E. 1818. *Observationes Mycologicae*. – København.
- 1821. *Systema mycologicum*. – Lund.
- Fries, E. 1838. *Epicrisis Systematis Mycologici seu Synopsis Hymenomycetum* 2. – Lund.
- Fries, E. 1869. *Icones Selectae Hymenomycetum nondum delineatorum* 1(3): pl. 26.
- Greuter, W. 1994 (red.). *International Code of Botanical Nomenclature (Tokyo Code)*. – Regnum Vegetabile, vol. 131.
- Hermosilla, C.E. & Sánchez, J. 1992. Aportacion a un posible catálogo de *Tricholoma* (Fr.). – *Belarra, Barakaldo Mikologi Elkarte* 10-11:71-77.
- Kornerup & Wanscher 1969. *Farver i farver*. – København.
- Riva, A. 1998. *Tricholoma* (Fr.) Staude. *Fungi non delineati* 5. – *Mykoflora, Alassio*.
- Romagnesi, H. 1954. *Complément à la flore analytique* III-76:112.

Diplomtagere 1998

Følgende personer har bestået dimplomprøven i svampekundskab i 1998:

Charlotte Hultberg, København

Tage Jensen, Tønder

Johan Meyer, Frederiksberg

Bende Stokholm Petersen, Tønder

Anni Slot, Grenå

Brita Snellman, Virum

Foreningen ønsker diplomtagerne tillykke!

Mange personer har gennem det seneste år indrapporteret oplysninger om interessante fund, fortrinsvis pr. e-mail. Mere end 60 personer har løbende modtaget nyhedsbulletiner – myco news – direkte på deres e-mail-adresse. Endnu flere har kunnet se myco news på Svampeforeningens hjemmeside på www.mycosoc.dk.

Databasen rummer nu over 9000 kort med oplysninger om fund af rødlistearter, gullistearter, overvågningsarter og andre interessante svampe. Den nyeste nationale rødliste og gulliste udkom i oktober 1998 (Stoltze & Pihl 1998a, 1998b), og dette vil forhåbentlig føre til at de inkluderede arter og deres voksesteder får større opmærksomhed og at der gøres mere for at sikre deres overlevelse. Desværre ser det ikke i øjeblikket ud til at Skov- og Naturstyrelsen vil følge rødlisteudgivelsen op med andre initiativ

ver som man har gjort i Norge og Sverige.

I den første udgave af denne rubrik (Vesterholt 1998) blev det vist hvorledes et datakort i Svampeforeningens database er opbygget. I november 1998 blev en væsentlig del af databasen gjort tilgængelig på foreningens hjemmeside. Af overskuelighedsgrunde rummer Internet-versionen af databasen dog kun angivelser af egentlige rødlistearter. Det er hensigten at man i amter, skovdistrikter og andre steder hvor der sker naturforvaltning, på en let og overskuelig måde skal kunne få oplysninger om truede arter man bør tage særligt hensyn til i forbindelse med alm. skovdrift, naturpleje, nye anlægsarbejder og andet. Heldigvis er der allerede eksempler på at forskellige myndigheder har brugt databasen på Svampeforeningens hjemmeside i praksis.

Art	Rødlistestatus	Lokal. efter 1980	Lokal. i 1998
Jensens Vokshat (<i>Hygrocybe ingrata</i>)	akut truet (E)	15	12
Gulgrå Køllesvamp (<i>Clavulinopsis cinereoides</i>)	akut truet (E)	11	9
Mørkstribet Vokshat (<i>Hygrocybe radiata</i>)	akut truet (E)	14	9
Trævlet Vokshat (<i>Hygrocybe intermedia</i>)	akut truet (E)	8	6
Rødmende Vokshat (<i>Hygrocybe ovina</i>)	sårbar (V)	19	13
Fløjls-Mælkehat (<i>Lactarius lignyotus</i>)	sårbar (V)	5	4
Sorthvid Foldhat (<i>Helvella leucomelaena</i>)	sjælden (R)	15	7
Rødpletlet Rødblåd (<i>Entoloma exile</i>)	opmærksomhedsk. (X)	36	18
Glatstokket Rødblåd (<i>Entoloma poliopus</i>)	opmærksomhedsk. (X)	35	18
Tyndbladet Vokshat (<i>Camarophyll. schulzeri</i>)	opmærksomhedsk. (X)	29	15
Puklet Gift-Slørhat (<i>Cortinarius rubellus</i>)	opmærksomhedsk. (X)	11	5
Cinnoberskællet Slørhat (<i>Cortinarius bolaris</i>)	overvågningsart (O)	90	45

Særligt ofte indrapporterede arter i 1998, fordelt efter kategorier.

Jan Vesterholt, Langelinie 37, st.tv., 7100 Vejle, e-mail: myco@vip.cybercity.dk.

From the database

Since November 1998 the database of records of redlisted fungi in Denmark has been accessible on the website of the Danish Mycological Society: www.mycosoc.dk. Many interesting records were added to the database in 1998, and many grassland fungi had an exceptionally good year due to the rainy summer.

Gulgrå Køllesvamp (*Clavulinopsis cinereoides*) blev indrapporteret fra mange nye lokaliteter i 1998. Den havde ligesom mange andre overdrevssvampe et usædvanlig godt år. Foto Jan Vesterholt.

Indrappoteringer i 1998

I 1998 har der været ca. 1200 indrapporterede fund af rødliste-, gulliste- eller overvågningsarter, og det antal overgår langt alle tidligere års indrappoteringer. Myco news har uden tvivl haft en stor positiv indvirkning på dette tal, og i 1998 blev den udsendt hele 63 gange.

Man opfordres fortsat til at indrapportere oplysninger om interessante fund på min e-mail-adresse, og samme sted kan man også henvende sig hvis man fremover er interesseret i at modtage myco news direkte i sin elektroniske postkasse.

Først på året var der mange indrappoteringer af morkler og stenmorkler samt førstegangs-fund af forskellige arter for 1998. Siden kom myco news mere til at handle om interessante fund. De der har fulgt med, vil vide at det især var på overdrevene at tingene forgik i 1998.

Et af årets mest opsigtsvækkende fund var da Henning Knudsen og Mikako Sasa genfandt den formodede uddøde Lakrids-Ridderhat (*Tricholoma luteovirens*). Den blev fundet i Skagen Klitplantage – endda fundet hele fire steder. Sidst

arten blev set i Danmark var ved Asserbo/Tisvilde i 1959.

En oversigt over nogle af de arter der blev indrapporteret særlig ofte i 1998, er givet i tabel-form. Arterne er inddelt efter rødliste-kategorierne „akut truet“, „sårbar“ og „sjælden“ og gullistekategorien „opmærksomhedskrævende“. Aldrig før har nogen af de her nævnte arter været set så mange steder på et enkelt år.

Overvågningsarten Cinnoberskællet Slørhat (*Cortinarius bolaris*) var også usædvanlig hyppig i 1998.

Ved udvalget af arter i tabellen er der skelet til hvor sjældne arterne var i forvejen. Det er således ikke nødvendigvis de allermost rapporterede arter der er gengivet i tabellen.

Litteratur

- Stoltze, M. & S. Pihl (red.) 1998a. Rødliste 1997 over planter og dyr i Danmark. – København.
 - & - (red.) 1998b. Gulliste 1997 over planter og dyr i Danmark. – København.
 Vesterholt, J. 1998. Fra databasen – Svampe 37: 14-17.

Forfattervejledning

Manuskripter

Artikler til Svampe kan afleveres på 3,5" diskette fra PC eller Macintosh computere. Kommer teksterne fra PC, skal de være lagret som Word, WordPerfect eller som ASCII-dokumenter (også kaldet DOS-tekst).

Hvis du er i tvivl, så kontakt Jan Vesterholt.

Indlæg til bladet kan naturligvis også afleveres maskinskrevet.

Manuskripter sendes til Jan Vesterholt eller Mogens Holm, på Mac-formatterede disketter dog altid til Jan Vesterholt.

Illustrationer

Fotografier der ønskes bragt i farve, afleveres som film (dias eller negativer). Fotografier til sort/hvid illustration afleveres som dias eller som papirkopi i formater op til A4. Stregtegninger afleveres i dobbelt størrelse, dog maksimalt i A4 format.

Udbredelseskort, diagrammer, tabeller og lignende afleveres som skitser, der af redaktionen rentegnes på computer.

Ved spørgsmål angående illustrationer, kontakt Jan Vesterholt.

Navnebrug

Ved dansk svampenavngivning følges „De danske svampenavne – en kommenteret navneliste“ (Petersen & Vesterholt 1993). Findes intet navn heri, kan forfatteren selv foreslå et nyt navn. Forslag vil blive vurderet af redaktionen.

Afleveringsfrister

Stof til efterårsnummeret af Svampe skal være redaktionen i hænde senest den 1. maj; stof til forårsnummeret senest den 15. november.

Indholdsfortegnelse

1	Svampene i Skanderborg Dyrehave
Jens Mårbjerg	<i>Fungi in Skanderborg Dyrehave</i>
13	Usædvanlige danske svampefund	<i>Notes on rare fungi collected in Denmark</i>
16	Anmeldelser (Mælkehatte, Mykologiens historie i Norge, Hygrophorus s.l.)	<i>Book reviews</i>
19	Nordisk hekseringstræf i Fredensborg
Børge Rønne	<i>Nordic mushroom hunters meet in Fredensborg</i>
21	Svampeturen til Bornholm 1998
Børge Rønne	<i>Foray in Bornholm 1998</i>
23	Symbolske svampesamlere
Morten Nørholm	<i>Symbolic mushroom hunters</i>
29	Vidste du . . .
Flemming Rune	<i>Did you know . . .</i>
30	Slørhattekongressen i Arbois 1998
Mogens Holm, Tobias Frøslev & Thomas Nedergaard	<i>Cortinarius congress in Arbois 1998</i>
30	Bøgehat – en ny dyrket svamp i handelen i Danmark
Hans Strandberg	<i>A new fungus on the market in Denmark</i>
31	Landsdelsrapporter	<i>Regional reports</i>
38	Sæsonens art: Meldrøjer
Thomas Læssøe	<i>Profiles of fungi: Claviceps purpurea</i>
40	Danske Kødernesvampe 5. <i>Neobarya parasitica</i> og „<i>Barya</i>“ <i>lichenophila</i>
Thomas Læssøe	<i>Danish hypocrealean fungi 5. Neobarya parasitica and „Barya“ lichenophila</i>
42	Sveden Ridderhat (<i>Tricholoma ustale</i>) og Knippe-Ridderhat (<i>T. ustaloides</i>)
Morten Christensen	<i>Tricholoma ustale and T. ustaloides</i>
46	Diplomtagere	<i>New diploma holders</i>
47	Fra databasen
Jan Vesterholt	<i>From the database</i>

Omslagsbillede: Heksering af Tåge-Tragthat (*Clitocybe nebularis*) i Skanderborg Dyrehave. Foto Jens Mårbjerg

ISSN 0106-7451